

(Overeni prevod na srpski jezik)

VIŠI SUD U LJUBLJANI  
PRIMLJENO  
Dana 16.10. 2023

OKRUŽNI SUD U KRANJU  
18.10. 2023  
GRB  
PRIMLJENO

GRB  
REPUBLIKA  
SLOVENIJA  
VRHOVNI SUD

I P 155/2023-69  
II Ips 54/2023

**PRESUDA  
U IME NARODA  
I ODLUKA**

Vrhovni su Republike Slovenije je u veću, sastavljenom od vrhovnih sudija Karmen Iglič Stroligo predsednica, Jan Zobec, mag. Nina Betetto, dr. Ana Božič Penko i dr. Mateja Končina Peternel, kao članovi

u parničnoj stvari tužilaca:

koje zastupa advokatska kancelarija Preininger, d.o.o.

Šmarje pri Jelšah, protiv tužene strane:

zbog **utvrđivanja ništavosti kreditnog ugovora i isplate iznosa 79.954,29 EUR**

**o reviziji tužilaca** protiv presude Višeg suda u Ljubljani II CP 761/2021 od 12.10. 2021. godine u vezi sa presudom Okružnog suda u Kranju I P 38/2018 od 27.11. 2020.godine,

na sednici **20. septembra 2023. godine**



### **doneo odluku:**

- I. Usvaja se revizija i presude prvostepenog i drugostepenog suda u odluci o zahtevu za utvrđivanje ništavosti preinačuju tako što se utvrđuje ništavost Ugovora o dugoročnom deviznom kreditu br. 415-153-94 od 30.10. 2007. godine i javnobeležničkog zapisa navedenog ugovora i sporazuma o obezbeđenju novčanog potraživanja br.       dana 07.11. 2007. godine.
- II. U odluci o odbijanju zahteva za isplatu 79.956,29 EUR sa zakonskim zateznim kamatama od 08.06. 2016. godine nadalje do isplate, kao i u odlukama o troškovima postupka pred prvostepenim i drugostepenim sudovima presude se ukidaju i predmet se u tom obimu vraća prvostepenom sudu na ponovno suđenje.
- III. Odluka o troškovima postupka revizije donosi se uz konačnu odluku.

### **OBRAZLOŽENJE:**

#### **Sadašnji tok postupka**

1. Prvi tužilac kao korisnik kredita, drugi tužilac kao supotpisnik i treći tužilac, kao zalagodavac i solidarni jamac, su 30.10. 2007. godine sa tuženom zaključili ugovor o dugoročnom deviznom kreditu. Tužena se kao davalac kredita obavezala da će prvom tužiocu, kao korisniku kredita dati kredit u iznosu od 184.833,00 CHF, dok se prvi tužilac obavezao da će kredit vratiti, odnosno otplaćivati u 360 mesečnih rata, od kojih je prva dospela za plaćanje 30.11. 2007. godine, a poslednja 31.10. 2037. godine.
2. Tužioci su predali zahtev za utvrđivanje ništavosti kreditnog ugovora, javnobeležničkog zapisa i ugovora te sporazuma o obezbeđenju novčanog potraživanja. Istovremeno su tražili, da tužena prvom tužiocu i drugom tužiocu vrati 79.956, 29 EUR.
3. Prvostepeni sud je odbio zahtev tužilaca. Utvrdio je da je tužena uspeła da udovolji svom teretu dokazivanja, da su njena objašnjenja dovoljna i da joj se ne može spočitati loša namera pri zaključivanju ugovora. Takođe nije utvrđena nesrazmera između prava i obaveza ugovornih strana.
4. Žalbeni sud je prihvatio razloge prvostepenog suda i odbio žalbu tužilaca.

## Dozvoljavanje revizije

5. Tužiocima su predložili da se dozvoli revizija protiv presude žalbenog suda. Odlukom II Dor 588/2021 Vrhovni sud je usvojio predlog i dozvolio reviziju u vezi sa sledećim pitanjima:
- 1.) Da li treba uzeti u obzir zakonske pretpostavke iz četiri alineje člana 24. stav 1. ZVPot, koje alternativno definišu uslove za utvrđivanje nepravilnosti ugovorne odredbe, kao samostalne i nezavisne zakonske uslove za ocenu, pri čemu je postojanje odlučujućih činjenica, koje su podređene samo jednom od ovih uslova dovoljno za ocenu nepravilnosti ugovorne odredbe?
  - 2.) Da li je za ocenu dužnosti objašnjenja prodavca ili ponuđača dovoljno upozorenje o promenljivosti deviznog kursa EUR-CHF, bez daljnih objašnjenja kako bi na obavezu otplate kredita u celosti uticala vrlo velika depresijacija zakonskog sredstva plaćanja države članice, u kojoj potrošač ima stalno prebivalište i povećanje stranih kamatnih stopa?
  - 3.) Da li je podavac ili ponuđač dužan da obavesti potrošača o ekonomskim okolnostima koje mogu da utiču na fluktuacije deviznih kurseva?
  - 4.) Da li uticaj značajnog povećanja iznosa neotplaćene glavnice u valuti plaćanja (u evrima) kod kredita u stranoj valuti, kada povećanje neotplaćene glavnice u nacionalnoj valuti nije izbalansirano razlikom između kamatne stope za stranu valutu i kamatne stope za nacionalnu valutu, predstavlja ugovornu odredbu koja potrošaču nalaže nesrazmeran teret, ako prodavac ili ponuđač u vezi s tim nije ispunio zahteve za transparentnošću sa sadržajem da je takvo povećanje obaveze moguće i da li se u takvom slučaju može smatrati da prodavac ili ponuđač, ako sa potrošačem transparentno posluje, može razumno očekivati da bi potrošač prihvatio takve uslove u okviru pojedinačnih pregovora?
  - 5.) Da li je kriterijum ocene iz prethodnih tačaka važan sa stanovišta dobre namere prodavca ili ponuđača, kao i da li pri tome treba uzeti u obzir sve okolnosti sa kojima je profesionalni davalac kredita mogao biti upoznat pri zaključivanju ugovora, uzimajući u obzir njegovo stručno znanje i iskustva u vezi sa mogućim kolebanjem kurseva i rizika, i da li se to ograničava u pravcu mogućnosti prodavca ili ponuđača da navede konkretan trenutak i obim budućih kursnih promena u momentu zaključivanja kreditnog ugovora?

## Rezime navoda revizije

6. U reviziji tužiocima navode da odredbe člana 23. i 24. Zakona o zaštiti potrošača (ZVPot) predstavljaju samostalnu i nezavisnu osnovu za ocenu nepravilnosti ugovorne odredbe. S tim u vezi pozivaju se na praksu Suda Evropske Unije (SEU) i Ustavnog suda (US RS). Pri čemu primena člana 23. i 24. ZVPot, s obzirom na utvrđene činjenične okolnosti, navodi na zaključak

da je sporna ugovorna odredba kredita u stranoj valuti u datom slučaju nepravična. Pozivajući se na predmet C-609/19 upozoravaju da je SEU zauzeo stav da takvi uslovi potrošaču nameću nesrazmeran teret ako ponuđač nije ispunio zahteve za transparentnošću i da se ne može smatrati da bi potrošač prihvatio takve uslove u okviru pojedinačnih pregovora. U predmetu C-609/19 SEU je ponovo naglasio da ponuđač mora da navede moguće fluktuacije deviznih kurseva, uključujući stvarne rizike, kojima je izložen tokom ugovornog perioda i to u slučaju velikog smanjenja vrednosti valute u kojoj prima prihode. Ponuđač je takođe dužan da jasno obavesti potrošača o ekonomskim okolnostima koje bi mogle da utiču na kolebanje kurseva, kao i da transparentno objasni delovanje konkretnog mehanizma, na koji se predmetna odredba odnosi, i ako je to prikladno – vezu između ovog mehanizma i mehanizma, definisanog drugim uslovima, tako da potrošač može, na osnovu preciznih i razumljivih kriterijuma, da proceni ekonomske posledice, koje za njega proizilaze iz toga. Tokom decenije postojanja svaka banka je stekla bogato iskustvo u promeni različitih valuta. Zato je logično da svaka banka zna da su kod dugoročnih kreditnih odnosa moguće veoma velike kursne fluktuacije. Kao stručnjak u svojoj oblasti tužena strana je bila dobro upoznata sa mehanizam funkcionisanja CHF valute sigurnog utočišta, za koju je karakteristično da je veći deo vremena stabilna ali da snažno fluktuirala tokom privrednih i realnih kriza. Nebitno je da se kolebanje kurseva ne može precizno i pouzdano predvideti. Ključno je da se ne mogu očekivati i da ih nije bilo moguće isključiti tokom dugoročnog perioda za koji je zaključen sporni kreditni ugovor. Banke su takođe na osnovu upozorenja banke Slovenije znale da je zaduživanje stanovništva u valuti različitoj od valute njihovih primanja, izuzetno rizično. U skladu sa navedenim tužena je postupila u lošoj nameri i tužiocima ne bi zaključili ugovor da su znali za ključan sadržaj rizika.

### **Rezime navoda odgovora na reviziju**

7. U odgovoru na reviziju tužena navodi, da je prvo pitanje irelevantno, jer je ispunila svoju dužnost objašnjenja. Uprkos tome smatra da je odgovor na prvo pitanje negativan – postojanje činjenica koje su podređene samo jednoj od alineja člana 24. stav 1. ZVPot, nije dovoljno za ocenu nepravičnosti ugovorne odredbe. Značajnu neravnotežu na teret potrošača je teško zamisliti bez suprostavljanja savesnosti i pravičnosti. U vezi drugog pitanja poziva se na praksu Vrhovnog suda da je sa stanovišta dužnosti objašnjenja bitno da je nivo informisanja potrošača određenog intenziteta, a ne u propisivanje tačnog načina informisanja. Takođe uvek treba uzeti u obzir specifičnost konkretnog slučaja (između ostalog činjenicu, da je prvi tužilac po obrazovanju diplomirani ekonomista). Takođe izostanak objašnjenja o uticaju veoma velike depresijacije domaće valute ne dovodi do zaključka da dužnost objašnjenja nije bila ispunjena, Ključno je da

li je prosečan potrošač dobio informacije, dovoljne za procenu potencijalnih značajnih ekonomskih posledica ugovorne odredbe. U vezi sa trećim pitanjem navodi, da ako bi iznosila razne teorije i predviđanja o potencijalnom budućem kretanju kursa, da bi na taj način tužioce u velikom slučaju dovela u zabludu. Ako tužioci tvrde da je tužena bila upoznata sa ekonomskim okolnostima, koje bi mogle uticati na fluktuaciju deviznih kurseva onda je teret dokazivanja na njihovoj strani i oni mu nisu udovoljili. Ako je za razjašnjenje neke činjenice potrebno stručno znanje, sa kojim sud ne raspolaže sud će dokaz izvesti veštačenjem, koje tužioci nisu predložili. U vezi teze tužioca da je švajcarski franak valuta sigurnog utočišta, navodi da banka i na osnovu te teorije nije mogla da zna ili da očekuje da bi realizacija ovog specifičnog rizika mogla dovesti do bekstva od evra. I evro je pre početka krize 2008. godine važio za veoma stabilnu valutu, očekivalo se i da postane nova valuta sigurnog utočišta. I određene ekonomske okolnosti mogu dovesti do realizacije pozitivnog valutnog rizika, zato je najiskrenija informacija da kretanje kurseva u ubudućnosti nije moguće proceniti i da je rizik korisnika kredita u vezi s tim neograničen. Budući da je tužena adekvatno ispunila svoju dužnost objašnjenja četvrto pitanje je irelevantno. U sudskoj praksi se takođe može naći stav da se težina tereta koji proizilazi iz preuzetog valutnog rizika ne može procenjivati odvojeno od kamatnog rizika. Povodom petog pitanja navodi da u principu treba uzeti u obzir sve okolnosti, sa kojima je profesionalni davalac bio upoznat pri zaključivanju ugovora i relevantne su sa stanovišta razumevanja valutnog rizika. Međutim ove okolnosti moraju biti konkretne i u određenoj meri predvidive. Važno je i da tužioci takve okolnosti konkretizuju i da na adekvatan način dokažu njihovo postojanje, što tužioci nisu učinili.

## Činjenični okvir spora

8. Za odlučivanje o reviziji značajne su sledeće činjenice:
  - Prvi tužilac se obratio tuženoj strani nakon što su ga dve banke već odbile.
  - Pre zaključivanja ugovora pripremljen je informativni obračun za kredit u EUR i za kredit u CHF.
  - Kredit u CHF mu nije bio nametnut, takođe tužena strana nije dala prednost kreditu u CHF.
  - Prvi tužilac je tražio kredit koji bi mu omogućio najveću mesečnu uštedu. Bio je kreditno sposoban za oba kredita. Nakon informativnog obračuna oba kredita utvrđeno je da će mu sa kreditom u CHF preostati više sredstava od zarade (za oko 10%).
  - Informativni obračun je pripremljen u obe valute dok su tužioci amortizacioni plan primili samo u valuti uzetog kredita.
  - Tužioci su posebno upozoreni na valutni rizik, što je uključivalo objašnjenje da se CHF može

kretati u oba smera, da promena kursa CHF znači promenu rate kredita, a takođe i promenu duga, odnosno da se u slučaju povećanja kursa, povećava mesečna obaveza a samim tim se povećava i iznos protivrednosti kredita u EUR.

- Bankarski savetnici posebno su upozorili na činjenicu da tužioci zaradu primaju u EUR, a da je kredit u drugoj valuti.
- Tužiocima je predočeno stanje CHF u odnosu na EUR u momentu uzimanja kredita, uz upozorenje da može doći do promene, također predstavljeno im je i prošlo kretanje, i to za period od pet godina, sa grafikonom koji je prikazivao odstupanja od oko 7% u plus i minus.
- Tužena strana je takođe upozorila da rizik postoji i da se „loš scenario” može ostvariti.
- Ugovor o dugoročnom deviznom kreditu (Ugovor o kreditu) zaključen je 30. oktobra 2007. godine. Za kupovinu stana i stambene opreme odobren je kredit u iznosu od 184.883,00 CHF.
- Tužena strana je kredit isplatila u EUR, a tužioci su se obavezali da će kredit otplaćivati u 360 uzastopnih mesečnih anuiteta (30 godina), u iznosu koji je u momentu zaključivanja ugovora iznosio 892,13 CHF (poslednji anuitet dospeva 31.10.2037).
- Ugovorom o kreditu ugovorene su kamate, sastavljene od zbira važećeg 12-mesečnog LIBOR-a i kamatne marže u iznosu od 1,10% godišnje, što je na dan zaključenja ugovora iznosilo 4,09083%, dok je efektivna kamatna stopa za uzeti kredit iznosila 4,20%.
- Radi obezbeđenja kredita osnovana je i uknjižena hipoteka na nepokretnostima u vlasništvu trećeg tužioca.
- U toku izvršenja ugovora o kreditu, zbog promene deviznog kursa (smanjenje kursa u odnosu na CHF), došlo je do povećanja kreditnih obaveza tužilaca. Tužioci su zato iskoristili mogućnost iz člana 17. Ugovora o kreditu i 2016. godine podigli novi kredit kod tužene, ovoga puta u EUR, kojim su otplatili ostatak kredita u CHF.

### **Obim dozvoljene revizije**

9. Vrhovni sud je dozvolio reviziju u vezi sa pet već prethodno pomenutih pitanja. Zato je svoju ocenu ograničio samo na ova pitanja, i to samo na ona koja su potrebna za odluku o reviziji. Revizijski prigovori o bitnim povredama odredaba postupka se zato ne uzimaju u obzir, kao i navodi koji se odnose na anuitetni način otplate kredita. Revizijski sud se njima nije bavio (član 371. ZPP).
10. Revizijska pitanja su međusobno povezana i isprepletana. U srži njihovog zajedničkog konteksta je pitanje dužnosti objašnjenja banke, kao davaoca kredita, što je takođe ključno sredstvo za realizaciju jednog od centralnih ciljeva Direktive 93/13. U skladu s ustaljenom sudskom praksom SEU, svrha odredbe člana 6(i) Direktive 93/13 je naime da se formalna ravnoteža između prava

i obaveza saugovarača, utvrđena ugovorom, zameni stvarnom ravnotežom, tako da se opet uspostavi jednakost<sup>1</sup> između saugovarača. Sistem zaštite uspostavljen ovom direktivom zasniva se na konstataciji da je potrošač u podređenom položaju u odnosu na prodavca ili ponuđača u pogledu, između ostalog, nivoa informisanosti.<sup>2</sup> Pitanje ispunjenja dužnosti objašnjenja je zato ključna i zajednička nit u inače različitim kontekstima nepravilnosti ugovorne odredbe. U slučaju kredita u stranoj valuti, dužnost objašnjenja je neodvojivi element ocene opštih tipova nepravilnih ugovornih odredbi iz člana 24. Stav 1. ZVPot.<sup>3</sup> Sudbina revizije, zato zavisi prvenstveno od odgovora na pitanje da li je tužena ispunila svoju dužnost objašnjenja.

## Polazne osnove ocene

### *Cilj Direktive 93/13*

11. Svrha evropskog prava potrošača — a time i nacionalnog prava potrošača — je „da uspostavi stvarnu ravnotežu između ugovornih strana, eliminisanjem neravnoteže koju stvaraju nepravilne ugovorne odredbe, kako bi se izbalansirala slabija pozicija potrošača“.<sup>4</sup> Sistem Evropske zaštite potrošača „zasnovan je na ideji da je potrošač u podređenom položaju u odnosu na prodavca ili ponuđača u pogledu pregovaračke moći i nivoa informisanosti, usled čega pristaje na uslove koje je prethodno sastavio prodavac, bez da bi mogao da utiče na njihov sadržaj.“<sup>5</sup> Zato je dužnost objašnjenja prodavca ili ponuđača od centralnog značaja, kojom se ostvaruju zalaganja da se formalna jednakost, koja u višeslojnim asimetričnim odnosima kakvi su odnosi između banke (davaoca kredita) i pojedinca (korisnika kredita) može biti samo prividna jednakost, zameni stvarnom jednakošću i tako ostvari jedan od centralnih ciljeva Direktive 93/13.

## Princip minimalne harmonizacije

12. Drugi cilj Direktive 93/13 je minimalna harmonizacija prava potrošača. Po članu 8. Direktive 93/13 države članice mogu da usvoje ili zadrže najstrožije odredbe, kompatibilne sa Ugovorom, u oblasti koju reguliše ova Direktiva kako bi obezbedile najviši nivo zaštite potrošača. To znači da nacionalni zakonodavac može da predvidi viši nivo zaštite potrošača. Tako je SEU u presudi u

<sup>1</sup> Vidi na primer. presudu u predmetu C-51/17 od 20.09.2018. godine, tač. 60.

<sup>2</sup> Presuda C-125/18 od 03.03.2020. godine, tač. 50.

<sup>3</sup> Vidi presudu Vrhovnog suda Republike Slovenije VS RS II Ips 8/2022 od 19. aprila 2023. godine, jrzgro i tač. 78; isto kao i odluka Ustavnog suda Republike Slovenije (US RS) Up-14/21 od 13. 1. 2022, tač. 20 i Up- 54/19 od 06.07.2023, tač. 17.

<sup>4</sup> P. Weingerl, Povodom tridesetogodišnjice zaštite od nepravilnih ugovornih odredbi u EU, Pravna praksa, br. 10, 1. 42 (9. mart 2023.), Prilog, str. IV. Autor se ovde poziva na presudu SEU u predmetu C-169/14, tač. 22, koji izražava ustaljenu sudsku praksu ovog suda.

<sup>5</sup> Presuda C-472/11, tač. 19 i navedena sudska praksa.

predmetu br. C-405/ 21 (*FV protiv NKBM*) objasnio da nacionalno zakonodavstvo može da reguliše kriterijume za ocenjivanje nepravičnosti ugovornih odredbi na način, da su uslovi dobre namere i značajne neravnoteže u ugovornim pravima i obavezama stranaka definisani kao alternativni kriterijumi.<sup>6</sup> Za nepravičnost ugovorne odredbe je zato dovoljno da se životni slučaj uklapa u jednu od četiri alineje člana 24. stav 1. ZVPot. Opšti tipovi nepravičnih ugovornih odredbi su dakle navedeni alternativno.<sup>7</sup>

*Obim, intenzitet i kriterijum dužnosti objašnjenja:*

13. Polazna premisa Direktive 93/13 da je potrošač u podređenom položaju u pogledu nivoa informisanosti i sposobnosti pregovaranja<sup>8</sup>, usmerava tumačenje odredaba prava potrošača koje regulišu pojam i sankcije nepravičnih odredbi. Sa takvim polazištem prava Evropske unije, sud uvek mora da proveriti jasnoću i razumljivost ugovorne odredbe (uključujući i ispunjenost dužnosti objašnjenja), koja se odnosi na glavni predmet ugovora, kao i povezanost značenja ovog polazišta sa ocenom (ne)pravičnosti ugovorne odredbe.<sup>9</sup> Ovo se odnosi na sve četiri alineje člana 24. stav 1 ZVPot, koje treba tumačiti u svetlu načela konzistentnog (lojalnog) tumačenja, uzimajući u obzir da su kriterijumi dužnosti objašnjenja autonomni pravni standard evropskog prava potrošača, kako ga je razvila sudska praksa SEU.

14. Tumačenju ispunjenja dužnosti objašnjenja (zahtevi za transparentnost ugovornih odredbi koji proizilaze iz člana 4(2) i člana 5. Direktive 93/13) treba pristupiti široko, ili, kako je SEU naveo, "[z]ahtev iz ove direktive za sastavljanjem ugovornih odredbi na jasnom i razumljivom jeziku, a samim tim i njihove transparentnosti, treba široko tumačiti"<sup>10</sup>. Šta znači široko tumačenje kod kredita, koji glase na stranu valutu, može se razumeti iz sudske prakse SEU, koja se formirala u sličnim slučajevima, gde su krediti u CHF takođe bili predmet ocene. U spojenim predmetima C-776/19 do C-782/19<sup>11</sup> i C-609/19<sup>12</sup> (u daljem tekstu slučaj *Paribas*), SEU je istakao da je transparentnost ugovorne odredbe jedan od elemenata koji treba uzeti u obzir pri oceni nepravičnosti ove odredbe, te da pri proceni da li ugovorna odredba uzrokuje značajnu neravnotežu treba uzeti u obzir sve okolnosti sa kojima je banka, kao profesionalni davalac kredita, mogla biti upoznata u trenutku zaključenja ovog ugovora, posebno uzimajući u obzir njena stručna znanja u pogledu mogućih fluktuacija deviznih kurseva i rizika, neodvojivo povezanih sa

<sup>6</sup> Isto tako, odluka US RS Up-14/21, tač 36 i op. 95 i presuda VS RS II Ips 8/2022, tač. 27-29.

<sup>7</sup> Presuda VS RS II Ips 8/2022, tač 29.

<sup>8</sup> Vidi presuda SEU C-125/18, tač 50 i navedena sudska praksa; presuda VS RS II Ips 8/2022, tač 44.

<sup>9</sup> Vidi odluka US RS Up-14/21, tač 20 i Up-54/19 od 6. jula 2023. godine, tač 17.

<sup>10</sup> Presuda C-125/18, tač 50

<sup>11</sup> Presuda od 10.6. 2021.

<sup>12</sup> Presuda od 10.06. 2021.

zaključivanjem takvog kredita.<sup>13</sup> Pozivajući se na članove 4(2) i 5, uvodnu izjavu 20 i prilog Direktive 93/13, SEU je uspostavio standard materijalne transparentnosti ugovorne odredbe, koji zahteva više od formalne i gramatičke razumljivosti; znači da potrošaču treba omogućiti procenu ekonomske posledice ugovorne odredbe ili ugovora. Ne može se naime isključiti da potrošač nije razumeo<sup>14</sup> značenje ili pravi obim odredbe, iako je ona gramatički pravilno formulisana. Dakle, iz slučaja Paribas proizilazi “da bi se ispunio zahtev za transparentnošću informacija koje saopštava prodavac ili ponuđač, treba prosečnom potrošaču, koji je normalno obavešten i razumno pažljiv i razborit, omogućiti ne samo da razume da usled fluktuacija kursa kretanje pariteta između obračunske valute i valute plaćanje može uzrokovati nepovoljne posledice po njegove finansijske obaveze, već i da u okviru zaključivanja kredita u stranoj valuti razume stvarni rizik kojem je izložen tokom čitavog perioda trajanja ugovora, u slučaju velikog smanjenja vrednosti valute u kojoj prima prihode u odnosu na obračunsku valutu”.<sup>15</sup>

15. U brojnim presudama, SEU zahteva od davaoca kredita pojašnjenje o mogućnostima značajnog smanjenja vrednosti valute, koja je zakonsko sredstvo plaćanja u državi članici njegovog stalnog boravka. Od finansijskih institucija se zato očekuje da zajmoprimcima pruže dovoljno informacija kako bi im omogućili da donose informisane i razborite odluke, koje bi trebalo da obuhvate barem kako bi na rate otplate pozajmice uticala veoma velika depresijacija zakonskog sredstva plaćanja države članice u kojoj zajmoprimac ima stalno prebivalište. Korisnik kredita mora biti jasno obavešten o tome da se zaključenjem ugovora o kreditu u stranoj valuti izložio valutnom riziku koji će možda, ekonomski posmatrano, teško moći da podnese u slučaju smanjenja vrednosti valute u kojoj prima svoj prihode.<sup>16</sup> Šta znači veoma velika depresijacija valute zemlje u kojoj zajmodavac ima stalno prebivalište i u kojoj prima platu, treba proceniti u skladu sa okolnostima slučaja. Među njima, najznačajnije je značenje obračunske valute (u ovom slučaju CHF) u periodima velikih kriza i finansijskih previranja (valuta sigurnog utočišta), rok dospeća kreditnog ugovora (30 godina u ovom slučaju), jasnoća i razumljivost numeričkih simulacija koje su bile uključene u neke kreditne ponude<sup>17</sup> i na kraju sve okolnosti sa kojima je profesionalni davalac kredita mogao biti upoznat pri zaključivanju ovog ugovora, posebno uzimajući u obzir njegovo stručno znanje o mogućim fluktuacijama deviznih kurseva i rizicima koji su neodvojivo povezani sa zaključivanjem takvog kredita:<sup>18</sup>

13 Presude C-776/19 do C-782/19, tač 99 i C-609/19, tač 67.

14 Prim. Smernice Direktive 93/13, str. 26, i tamo, u napomeni 177, navedena sudska praksa.

15 Presuda C-776/19 do C-782/19, tač 72; C-609/19 tač. 51.

16 Na primer presude u predmetima C-776/19 do C-782/19, tač 69-71 C-51/17 od 20.09.2018.godine, tač. 74, 75. i navedena sudska praksa.

17 Na primer presude u predmetima C-776/19 do C-782/19, tač 73; C-609/19, tač 52.

18 Presude u predmetima C-776/19 do C-782/19, tač. 99; C-609/19, tač. 67; vidi presuda VS RS II Ips 8/2022, tač 68.

16. Ocena zavisi od sadržaja pojedinačne odredbe i konkretnih okolnosti slučaja, posebno posledica koje odredba donosi i načina na koji je odredba predstavljena<sup>19</sup>. Kao konstanta i inspiracija za ocenu obima i intenziteta dužnosti objašnjenja, lice koje objašnjava mora biti svesno i ) da je sa jedne strane (višeslojno asimetričnog odnosa) ponuđač, koji ima profesionalno ponašanje i iskustvo u pogledu rizika, i taj rizik prenosi odnosno (su)kreira za druge, a da je sa druge strane potrošač, koji je upravo u pogledu ovog netipičnog, neograničenog i nekontrolisanog rizika, koji preuzima na sebe, a) po pravilu neprivilogovan u smislu informacija i b) taj rizik ne može da proceni i upravlja<sup>20</sup> njime (za razliku od banke), ii) da je ovde prisutna kombinacija značajnog informacionog raskoraka u vezi sa sadržajem rizika i neravnomerne raspodele tereta rizika, oboje na štetu potrošača, što u međudelovanju može stvoriti značajnu neravnotežu<sup>21</sup> iii) da se kredit otplaćuje tekućim prihodima porodice u domaćoj valuti, što može ugroziti njen društveni razvoj i mogućnost ličnog razvoja njenih članova<sup>22</sup> iv) da se u slučaju stambenih kredita radi o finansijskim produktima, koji služe za obezbeđivanje osnovnog egzistencijalnog dobra (doma) za „život i razvoj porodice“<sup>23</sup> i v) da, s druge strane, pri ispunjavanju sadržaja dužnosti objašnjenja, treba poći od standarda prosečnog potrošača, koji je normalno informisan i razumno pažljiv i razborit.<sup>24</sup> Ovo poslednje znači da ekonomsko obrazovanje klijenta nije od suštinskog značaja za ocenu ispunjenosti dužnosti objašnjenja.<sup>25</sup> Naime, ona je i) standardizovana i zato objektivizovana i ii), potrošač, čak i ako je ekonomski obrazovan, nije u informaciono ekvivalentnom položaju sa bankom koja se svakodnevno i sistematski bavi novčanim poslovanjem i ima akumulirano znanje brojnih bankara, finansijera i drugih stručnjaka iz oblasti bankarstva koji formiraju njenu strukturu zaposlenih“.

17. Zato nije dovoljno da je potrošač svestan mogućnosti promene kursa na osnovu objašnjenja banke, već mu treba jasno staviti do znanja da se kurs, posebno u dugoročnim ugovornim odnosima koji traju nekoliko decenija, može značajno promeniti i da to može da ima nezanemarljive negativne ekonomske efekte.

18. Sama svest da određeni rizik postoji ne znači da je pojedinac svestan i stvarnog obima ovog rizika, tj. da promene u valutnom paru mogu biti velike, toliko da izazivaju značajne negativne ekonomske posledice, čak i one koje bi on teško prevazišao.<sup>27</sup> Banka mora da pruži takve

19 Smernice Direktive 93/13, str. 35.

20 Presuda VS RS II Ips 8/2022, tač 55.

21 Upravo tamo., tač 36.

22 Odluka US RS Up-14/21, tač 40; presuda VS RS II Ips 8/2022, tač 55.

23 Upravo tamo

24 Presude u predmetima C-776/19 do C-782/19, tač. 64; C-609/19, tač. 51; C-125/18, tač. 51.

25 Prim. presuda VS RS II Ips 32/2019 od 23. januara 2020. godine, tač. 30.

26 Vidi presuda 8/2023, gde VS RS u tač. 68 zaključuje da „[za] razliku od prosečnog potrošača, davaoci kredita takođe trguju sa desetinama valuta na dnevnoj bazi“.

27 Presuda VS RS II Ips 8/2022, tač 66, gde je objašnjeno da se prema evropskom pravu pretpostavlja da prosečan potrošač – pojedinac iz velikog mnoštva pojedinaca koji sklapaju poslove u pravno-poslovnim prometima, bez obzira na svoja lične karakteristike – nije svestan stvarnog obima valutnog rizika.

informacije, na osnovu kojih je prosečan potrošač mogao biti ne samo *apstraktno svestan* kolebanja kursa i mogućnosti promene iznosa kreditnih rata, već i da je morao i mogao biti *konkretno* svestan stvarnih posledica velike depresijacije domaće valute (i povećanja inostranih kamata) na visinu njegovih kreditnih obaveza za ceo period otplate kredita.<sup>28</sup> I ne samo to, banka je dužna da obavesti potrošača i o ekonomskim okolnostima koje bi mogle da utiču na fluktuacije deviznih kurseva, i da mu na taj način omogući da konkretno razume potencijalno ozbiljne posledice koje bi mogle proizaći iz zaključenja kredita u stranoj valuti za njegovu finansijsku situaciju.<sup>29</sup> Preciznost objašnjenja zato mora da bude srazmerna teretu (riziku), koji za potrošača proizvodi ugovorna odredba.<sup>30</sup>

19. Iz do sada rečenog proizilazi da je standard dužnosti objašnjenja, kao što inače važi za kriterijum dobre namere u kontekstu ocene nepravičnih ugovornih odredbi, objektivan<sup>31</sup>. Reč je o profesionalnoj pažnji, kada je dovoljno da je ponuđač, uz profesionalnu pažnju, mogao biti svestan štetnih posledica po potrošača, konkretno velikih fluktuacija valute, i da o tome obavesti potrošača, čak i ako ih zapravo nije bio svestan, niti ih je (potrošaču) želio.<sup>32</sup>

*Uticao (ne)ispunjenja dužnosti objašnjenja na nepravičnost odredbe:*

20. Već je rečeno da se tumačenje odredaba o nepravičnosti ugovornih odredbi mora zasnivati na osnovnoj premisi Direktive 93/13, da je potrošač u informaciono podređenom položaju. Njegova očekivanja su zato neraskidivo povezana sa samim ispunjenjem dužnosti objašnjenja, na koju se legitimno oslanja zbog profesionalizma druge strane. Ukoliko nije bio upozoren da kredit u stranoj valuti može da ima značajne negativne posledice, posebno na duži rok, čak i one koje će teško podneti, što je prema praksi SEU neophodan sadržaj (intenzitet) dužnosti objašnjenja, on ih „osnovano“ nije očekivao u tako velikom obimu.<sup>33</sup> Zato je jasno kako nepotpuno ispunjenje dužnosti objašnjenja utiče na stvarni položaj potrošača. Informacioni raskorak u pogledu sadržaja rizika i neravnomerne raspodele tereta rizika samo se povećava, što zajedno uspostavlja ne samo značajnu neravnotežu (prva alineja člana 24. stav 1. ZVPot), već uzrokuje „da se ispunjenje ugovora značajno razlikuje od onoga što je potrošač osnovano očekivao“, što za posledicu ima nepravičnost ugovorne odredbe (treća alineja člana 24. stav 1. ZVPot). Nepotpuno informisan potrošač naime nije očekivao ovakvu apresijaciju i njene efekte na njegove kreditne obaveze.

<sup>28</sup> Odluka US RS Up-54/19, tač 20.

<sup>29</sup> O tome SEU u presudi C-609/19, tač 53: „Dakle, u okviru ugovora o kreditu u stranoj valuti, zbog koje je potrošač izložen valutnom riziku, zahtev za transparentnošću se ne može se ispuniti pružanjem informacija potrošaču, iako obimnih, ako se te informacije zasnivaju na pretpostavki da će paritet između obračunske valute i valute plaćanja ostati stabilan tokom trajanja ovog ugovora. Ovo posebno važi kada prodavac ili ponuđač nije obavestio potrošača o ekonomskim okolnostima koje bi mogle da utiču na fluktuacije kurseva, usled čega potrošač nije mogao konkretno da razume potencijalno ozbiljne posledice koje bi mogle proizaći iz zaključenja kredita u stranoj valuti za njegov finansijski položaj.“ (VS RS).

<sup>30</sup> Iz predmeta *Paribas* zato proizilazi da se pravne posledice netransparentnosti strožije tumače u slučaju kredita u stranim valutama, s obzirom na potencijalno neograničen teret koji nameću potrošaču. Videti presudu VS RS II Ips 8/2022, tač 38.

<sup>31</sup> Presuda VS RS II Ips 8/2022, tač 54 i sledeće.

<sup>32</sup> Baš tamo

<sup>33</sup> Presuda VS RS II Ips 8/2022, tač 44.

21. Ukoliko dužnost objašnjenja nije izvršena u skladu sa zahtevima profesionalne pažnje, uspostavlja se (odnosno održava) stvarna neravnoteža (nejednakost) između ugovornih strana, bez obzira na subjektivni odnos davaoca kredita prema manjkavoj informaciji koja nedostaje. I upravo nastojanje da se formalna jednakost zameni stvarnom jednakošću jedan je od centralnih ciljeva Direktive 93/13. Ovaj cilj nije ispunjen manjkavom dužnošću objašnjenja. Tumačenje, koje ovo ne sankcioniše, je neusklađeno sa ciljem Direktive 93/13 i zato i nelojalno. I zbog toga je Vrhovni sud već zauzeo stav da manjkava dužnost objašnjenja podriva princip savesnosti i pravičnosti.<sup>34</sup>

#### *Ocena konkretnog slučaja*

22. U oblasti spora postoji dilema da li je, imajući u vidu dosadašnju praksu VS RS, US RS i SEU, pravilno ocenjena izvršena dužnost objašnjenja. Negativan odgovor bi značio nepravilnost ugovorne odredbe i, posledično ništavost spornog ugovora. Zadatak revizijskog suda je zato ocena da li je tužena strana pri prezentaciji kredita postupala u skladu sa profesionalnom pažnjom, kao što je iscrtavaju prethodno pojašnjena polazišta.

23. Tužiocima su prezentovani krediti u obe valute (EUR i CHF), pri čemu krediti u CHF nisu favorizovani, već je izbor ostavljen tužiocima. Informativni obračun je pripremljen u obe valute, dok su amortizacioni plan primili samo u valuti kredita. Tužioci su posebno upozoreni na valutni rizik, koji je uključivao objašnjenje da se CHF može kretati u oba smera, da promena kursa CHF znači promenu rate kredita, a takođe i promenu duga, odnosno da se u slučaju povećanja kursa povećava mesečna obaveza, a samim tim i iznos protivvrednosti kredita u EUR.

24. Bankarski savetnici su izričito skrenuli pažnju na činjenicu, da tužioci zaradu primaju u EUR, a da je kredit u drugoj valuti, predočeno im je stanje CHF u odnosu na EUR u momentu uzimanja kredita, uz upozorenje da može doći do promene, takođe im je predstavljeno prošlo kretanje, za period od pet godina, sa grafikonom koji je prikazivao odstupanja od oko 7% plus i minus. Tužena strana je takođe upozorila da rizik postoji i da bi se „loš scenario“ mogao ostvariti.

25. Postavlja se, dakle pitanje da li je valutni rizik predstavljen tako da je tužilac mogao da predvidi realizaciju „lošeg scenarija“, na način da je razumeo da ne samo da bi fluktuacija kursa mogla izazvati nepovoljne posledice, već i da je razumeo stvarni rizik, kome je izložen tokom celog ugovornog perioda u slučaju velikog smanjenja vrednosti domaće valute.

34 Baš tamo, tačke 56, 72 i 74.

26. Prvostepeni sud (a nakon njega i žalbeni sud, koji se saglasio sa ovim konstatacijama i njihovom pravnom ocenom) je na osnovu citiranih okolnosti doneo zaključak „da je prvi tužilac u vezi preuzimanja valutnog rizika upozoren na više načina, koji su [. ..] dostigli standard koji je SEU postavio za ispunjenje dužnosti objašnjenja”<sup>35</sup>.
27. Revizijski sud ima drugačije mišljenje. U polazištu, može samo ponoviti ono što je već pojasnio u presudi br. II Ips 8/2022: „Za razliku od prosečnog potrošača, ponuđači kredita trguju na dnevnom nivou i sa više desetina valuta. Svest finansijskog sektora da su valutni odnosi prilično nestabilni, da fluktuacije mogu biti veoma velike, čak i između valuta najvećih svetskih ekonomija, nije uspostavljena finansijskom krizom 2008. godine, kao ni merama Švajcarske centralne banke<sup>36</sup> 2011. ili 2015. godine već je, odnosno trebalo bi da je postojala već u trenutku zaključenja ugovora (i još mnogo pre).“<sup>37</sup> Iako su za većinu aktera i finansijska kriza i mere Švajcarske centralne banke predstavljali nepredvidive događaje, to ne znači da su bile nepredvidive i snažne fluktuacije CHF u dugoročnom, u konkretnom slučaju, tridesetogodišnjem periodu, posebno u vreme ekonomskih kriza.<sup>38</sup> Za CHF valutu je karakteristično da je tzv. valuta sigurnog utočišta, za koje je karakteristično da snažno apresiraju u vreme velikih ekonomskih potresa usled bekstva od valuta zemalja koje su u krizi ugrožene.<sup>39</sup>
28. S obzirom na izričitu konstataciju da tužiocu nije računski predočeno šta bi za njegove mesečne, kao i za konačne obaveze značilo ukoliko bi se tada kurs između CHF i EUR promenio za 10, 20 ili 30%<sup>40</sup>, upozorenje o mogućnosti „lošeg scenarija“ pokazuje se kao nedovoljno. Ovo još naročito važi imajući u vidu grafikon, koji je tuženom prikazan, a koji obuhvata period od 5 godina pre zaključenja ugovora i ne pruža informacije o velikom sniženju domaće valute. Grafikon za predmetni period prema podacima Evropske centralne banke izgleda ovako:<sup>41</sup>

35 Baš tamo., tač 32.

36 Ipak je, 2006. godine Šulerjeva, tada zaposlena u Banci Slovenije, upozorila upravo da „uprkos tome što švajcarski franak ima reputaciju stabilne valute, iza kretanja švajcarskog franka i referentnih kamatnih stopa stoji monetarna politika i politika deviznog kursa, koja nije zavisna od politike ECB.“ Vidi Tatjana Šuler, Rizici kod zajmova u stranoj valuti i odnosi u Sloveniji i drugim evropskim zemljama, Bančni vestnik: časopis za novac i bankarstvo, oktobar 2006, str.35.

37 Presuda VS RS II Ips 8/2023, tač 68.

38 Baš tamo

39 Baš tamo. Šta znači valuta sigurnog utočišta ilustruju sledeći podaci: Od 1977-2007 godine, CHF je ojačao 74,9% prema američkom dolaru, 64,00% prema britanskoj funti, 285,00% prema poljskom zlotu, 121,5% prema švedskoj kruni i 14,9% prema nemačkoj marki. Vidi Manko R., *Unfair Terms in Swiss Franc Loans*. Overview of European Court of Justice Case Law, European parliament, 2021 str 3. Preuzeto iz presude VS RS II Ips 8/2022, op. 115

40 Tč. 31. presude prvostepenog suda.

41 Prema činjeničnim zaključicima nižestepeni sudovi, da je tužiocu prikazan grafikon za period od 5 godina pre zaključenja ugovora, prikazan je period 30.10.2002.godine – 30.10.2007.godine – odnosno period od 5 godina. pre zaključenja ugovora.

Izvor: ECB, [https://www.ecb.europa.eu/stats/policy\\_and\\_exchange\\_rates/euro\\_reference\\_exchange\\_rates/html/eurofxref-graph-chf.en.html](https://www.ecb.europa.eu/stats/policy_and_exchange_rates/euro_reference_exchange_rates/html/eurofxref-graph-chf.en.html), pristupljeno 30. 8. 2023.



29. Ako se ovaj period stavi u duži vremenski period (1999 — 2022), koji se odnosi (takođe) na period nakon zaključenja ugovora, koji inače nije odlučujući za ocenu dužnosti objašnjenja, gledajući unazad, ispada da je tužiocu prikazan najpovoljniji period za EUR valutu u odnosu na CHF. Grafički prikaz izgleda ovako (gornji grafikon, koji je postavljen u donji, nalazi se u pravougaoniku)<sup>42</sup>



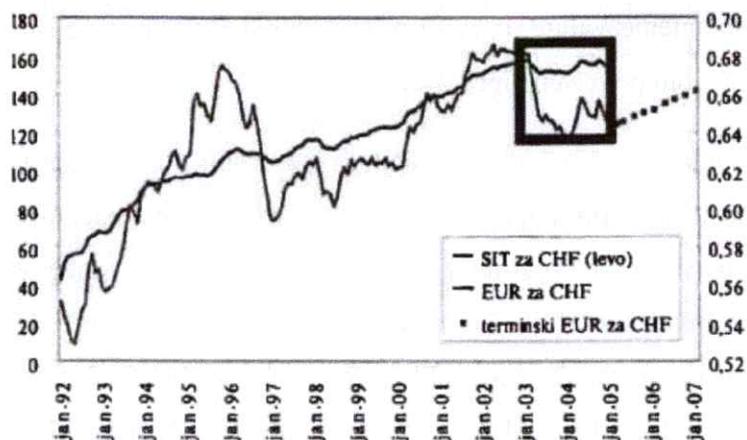
30. Još ilustrativniji je grafikon (ovog puta za odnos iz perspektive CHF) koji je Banka Slovenije uvrstila u Izveštaj o finansijskoj stabilnosti za 2005. godinu<sup>43</sup>, dakle pre zaključenja predmetnog ugovora, čiji su primaoci bili uglavnom banke (na grafikonu, je u pravougaoniku označen period koji je prikazan tužiocu):

42. Izvor: ECB

[https://www.ecb.europa.eu/stats/policy\\_and\\_exchange\\_rates/euro\\_reference\\_exchange\\_rates/html/eurofxref-graph-chf.en.html/](https://www.ecb.europa.eu/stats/policy_and_exchange_rates/euro_reference_exchange_rates/html/eurofxref-graph-chf.en.html/), pristupano 20.08. 2023

43 Banka Slovenije, Izveštaj o finansijskoj stabilnosti, jun 2005, str.105.

Slika 5.48: Kretanje kursa švajcarskog franka prema tolaru i evru i terminski kurs švajcarskog franka



Vir: Banka Slovenije, Bloomberg

31. Tužena je tužiocima kao *potrošačima* predstavila grafikon za kraći (5-godišnji) period sa izrazitim trendom u korist EUR, odnosno u korist tužioca kao korisnika kredita u CHF. Na drugoj (*napomena prevodioca: deluje kao nedovršena misao*), Banka Slovenija je u svom izveštaju, namenjenom uglavnom *profesionalnim akterima*, prikazala grafikon za duži (25-godišnji) period sa izrazitom korišću u korist CHF, dakle na štetu korisnika kredita u CHF. Ujedno je dodatno upozorila da se, na osnovu kursa terminskih ugovora, može očekivati i apresijacija (porast) CHF

44.

32. Grafički prikaz tužene dakle ne pruža podatak da bi kredit u CHF mogao imati izrazito nepovoljne posledice, čak i one koje bi tužioci teško snosili. Naprotiv, ukazuje na obećavajuće (povoljnije) finansiranje egzistencijalno važnog životnog dobra – doma.<sup>45</sup> Čak ni informativni obračun oba kredita ne daje ovu informaciju, jer sam po sebi ne govori ništa o rizičnosti kreditiranja sa stranom valutom. On samo ilustruje predviđeni trošak kredita, pod pretpostavkom da će i odnos valuta, kao i varijabilna kamatna stopa ostati stabilan tokom čitavog ugovornog odnosa (u konkretnom slučaju 30 godina). Takođe, iz obračuna proizilazi da je kreditiranje u CHF povoljnije (za oko 10%). Stvarna veličina rizika takođe ne proizilazi iz apstraktnog upozorenja da CHF može da fluktuiru i time poveća mesečnu obavezu, jer moguća fluktuacija nije potkrepljena konkretnim - ili prošlim ili hipotetičkim - scenarijima. Na primer, u predmetu II Ips 137/2018, Vrhovni sud je kao važan činjenični zaključak istakao da je davaoc kredita, između ostalog, pojasnio kakve bi posledice imao pad evra za 37,5%, dakle promena odnosa CHF/EUR od 1,6:1 na 1:1<sup>46</sup>. I upozorenje da tužioci primaju prihode u drugoj valuti ne daje nikakvu predstavu o stvarnom obimu rizika. Kao što je već naznačeno, uz skup apstraktnih i pozitivnih informacija, i nekonkretizovano upozorenje o mogućem lošem scenariju<sup>47</sup> pokazuje se nedovoljnim.

44 Upravo tamo.

45 Vidi presuda VS RS II Ips 8/2022, tač 65. Tužilac se za CHF kredit „odlučio i zato što je bio malo povoljniji, tako da bi imao par deset evra više za život na mesečnom nivou, što mu je bilo važno” (presuda prvostepenog suda tačka 23, 25).

46 Tačka 9 ove odluke.

Pri tome bi, prema citiranoj praksi SEU, najzadovoljavajuće bilo upozorenje na mogućnost i veoma lošeg scenarija ("... veliko smanjenje valute, u kojoj prima prihod...").<sup>48</sup> I to ne samo apstraktno, već sa konkretnom ilustracijom povećanja mesečnih anuiteta.<sup>49</sup>

33. Ključna stvar je da kada se vagaju pojašnjenja tužene, iz njenih pojedinačnih upozorenja i iz sagledavanja njenog informisanja u celosti ne proizilazi da je tužena na ovaj ili onaj način (bilo brojačano ili grafički ili usmenim ili pisanim objašnjenjima) informisala tužioce da pored pogodnosti takvo kreditiranje može imati i značajne negativne finansijske posledice.<sup>50</sup> Ona takođe nije upozorila kako će na mesečne rate uticati veliko smanjenje domaće valute, što naročito zahteva prethodno pomenuta praksa SEU.<sup>51</sup> Takođe nema zaključaka da su tužiocima objašnjene ekonomske okolnosti, koje bi mogle uticati na valutni odnos. Na primer, u najmanju ruku, da se valutni odnosi mogu značajno promeniti tokom većih ekonomskih kriza. U nedostatku upozorenja o potencijalno velikoj volatilnosti valutnog odnosa, iskazuje se relevantnim i prigovor tužilaca da nisu bili upozoreni na moguće distinktivne karakteristike<sup>52</sup> CHF valute i njene kamatne stope<sup>53</sup>.<sup>54</sup> Tačno je, kako ističe tužena, da u konkretnom slučaju, u poređenju sa predmetom II Ips 8/2022, nije imenovan veštak ekonomske struke koji bi bio od pomoći u razlikovanju relevantnih ekonomskih okolnosti koje bi tužena mogla pružiti. A iz podataka u spisu ne proizilazi da je tužena upozorila na bilo kakve ekonomske okolnosti koje bi mogle uticati na valutne odnose ili na bilo kakve posebnosti ili trendove valute CHF ili distinkcije njene kamatne stope.

34. Dakle, na osnovu datih objašnjenja, tužioci nisu mogli biti svesni da je rizik kome su izloženi sklapanjem ugovornog odnosa veoma visok. I ovo je od suštinskog značaja.<sup>55</sup> Stoji da iz datih objašnjenja proizilazi izvestan stepen rizičnosti odnosno crvene zastavice o prošloj zamki. Ovakva upozorenja bi mogla, a možda i jesu, podstaći pojedince, opreznije (pažljivije) potrošače na dodatna istraživanja i eventualno ih odvratila od zaključenja ugovora, ali su nedovoljna s obzirom na polazišta SEU.<sup>56</sup>

<sup>47</sup> Prim. US RS Up-54/19, tač 20.

<sup>48</sup> C-609/19, tačka 51 i C-776/19 do C-782/19, tač. 72.

<sup>49</sup> US RS Up-54/19, tač 20 „Čak ni upozorenje o mogućnosti promene mesečnog anuiteta i glavnice kredita zbog valutnog (i kamatnog) rizika bez ilustracije materijalizacije ove vrste rizika u sferi obaveza korisnika kredita nije dovoljno za postizanje primenjenog standarda dužnosti objašnjenja.

<sup>50</sup> Prim II Ips 8/2022, tačka 63.

<sup>51</sup> Između ostalog, jedna od vodećih presuda u predmetu Ruxandra Paula Andriciuc i drugi protiv Banca Romaneasca SA, C-186/16 od 20.09.2017. tač 49.

<sup>52</sup> Samo u 18 godina pre zaključenja ugovora, koji je zaključen na 30 godina, dogodile su se tri ekonomske krize koje su se odrazile na apresijaciju CHF (presuda VS RS II Ips 8/2022, tačka 68).

<sup>53</sup> Na primer, u godinama 1991-2006, LIBOR kamatna stopa na švajcarski franak bila je konstantno niža od EURIBOR-a, ali je njena volatilnost i samim tim njena nepredvidivost bila znatno veća. Vidite B. Šuler, navedeno delo, str. 35.

<sup>54</sup> O ovome SEU u presudi C-609/19, tač 53.

<sup>55</sup> II Ips 8/2022, tačka 72.

<sup>56</sup> Radi lakšeg i ilustrativnijeg razumevanja konkretnih okolnosti, predmetni slučaj nekako liči na hipotetičku situaciju u kojoj bi hirurrg pre operacije kičmene moždine upozorio pacijenta da je operacija rizična i da može imati negativne posledice, a da mu ne objasni da moguća posledica može biti i paraplegija ili tetraplegija i kolika je uspešnost ovakvih operacija do sada.

Naime, na davaocu kredita je da potrošaču pruži minimalne informacije, neophodne za donošenje informisane odluke. Samo tako na njega prenosi odgovornost za donošenje (i) katastrofalne odluke.

- 35 I na kraju, ali ne i najmanje važno, kao što je Vrhovni sud već istakao u slučaju II Ips 8/2022, važno je da davaoci kredita odnosno finansijske institucije uzmu u obzir i kontekst ugovornog odnosa kada pružaju objašnjenja.<sup>57</sup> Kreditiranje u stranoj valuti je s jedne strane ekstremistično, odnosno neograničeno proširivo (eng. Scalable) - potencijalni obim obaveza je neograničen, jer se može neograničeno povećavati (ad infinitum). Na primer, za jednu nemačku marku je 1968. godine trebalo platiti 312,5 jugoslovenskih dinara, dok je 1989. za jednu marku bilo potrebno platiti više od 1,57 miliona dinara.<sup>58</sup> I to upravo za valutu koja je 1923. godine, za kratko vreme, tako strmoglavila, da je za jedan američki dolar trebalo platiti 3,4 triliona maraka umesto četiri.<sup>59</sup>
- 36 S druge strane, nemoguće je predvideti konkretne događaje (npr. teške poplave, regionalne vojne sukobe, epidemije, izume, kolapse velikih korporacija, zatvaranje Sueckog kanala zbog nasukanog broda, itd.) koji utiču (takođe) na valutne odnose. Jedna sama informacija, jedan sam nepredvidivi događaj može (opet) da preokrene odnos EUR/CHF naglavačke.
- 37 A time i život i razvoj porodice koja (više) nije u stanju da plaća troškove kredita za svoj dom.
- 38 Zato je utoliko važnije da profesionalni finansijski akteri upozoravaju potrošače na stvaran nivo rizika (neizvesnosti), da su više fokusirani na potencijalne posledice nepredviđenog (nikad viđeno), nego na uzaludno predviđanje budućnost, i na kraju da im uz to stave do znanja da niti prošli trendovi niti poznavanje prošlih događaja ne pružaju garancije za predviđanje budućih.<sup>60</sup>

#### *Revizijska odluka i odgovori na pitanja revizije:*

- 39 Budući da dužnost objašnjenja nije izvršena u skladu sa zahtevima profesionalne pažnje, tužena je postupala suprotno načelu savesnosti i pravičnosti, koje ZVPot propisuje kao pravnu normu, a ne samo kao načelo tumačenja (4. alineja člana 24. stav 1. ZVPot). Takođe, s obzirom na izraziti informacijski raskorak u korist tužene i neravnomernu raspodelu rizika takođe u korist tužene— tužioci su nosili neograničen valutni rizik, dok tužena nije imala valutni rizik (zatvorena

<sup>57</sup> Tačke 65 i 61. ove odluke.

<sup>58</sup> Banka Slovenije,

[https://bankaslovenije.blob.core.windows.net/uploaded/legacy-files/Tabela letnih povprecij.pdf](https://bankaslovenije.blob.core.windows.net/uploaded/legacy-files/Tabela%20letnih%20povprecij.pdf) pristupano 29.8.2023.

<sup>59</sup> II Ips 8/2022, 116. napomena

<sup>60</sup> U ovom kontekstu, tužena u odgovoru na reviziju samo navodi da „najiskrenija informacija koju potrošač može dobiti jeste da se kretanje kurseva u budućnosti ne može predvideti i da je s tim povezani rizik korisnika kredita neograničen.“ Ni ovo se ne može razumeti iz njenih objašnjenja.

devizna pozicija)<sup>61</sup> i hipotekarno osiguranje — značajna neravnoteža između ugovornih strana (alineja 1. člana 24. stav 1. ZVPot).<sup>62</sup> Sporna ugovorna odredba, koja predstavlja suštinsku komponentu ugovora o dugoročnom deviznom kreditu, smatra se tako nepravičnom i zato ništavom (član 23. Stav 2. ZVPot). Ništava ugovorna odredba, koji označava ključnu, centralnu komponentu ugovora, uvek ima za posledicu ništavost celog ugovora (član 88. stav 1. OZ).

40 Budući da je ovo dovoljno da se revizija usvoji, revizijski sud se izjasnio samo o onim revizijskim pitanjima koja su funkcionalna sa stanovišta odluke o reviziji. Tako na prvo revizijsko pitanje odgovara pozitivno: zakonske pretpostavke iz člana 23. i četiri alineje člana 24. stav 1. ZVPot, koje alternativno definišu uslove za utvrđivanje nepravičnosti ugovorne odredbe, treba uzeti u obzir kao nezavisne i samostalne zakonske uslove za ocenu, pri čemu je postojanje odlučujućih činjenica, koje su podređene samo jednom od ovih uslova, dovoljno da se oceni nepravičnost ugovorne odredbe. Odgovor na drugo pitanje je negativan: za ocenu dužnosti objašnjenja prodavca ili ponuđača, upozorenje o promenljivosti deviznog kursa EUR-CHF nije dovoljno bez daljih pojašnjenja, kako bi na obavezu otplate kredita u celosti uticala veoma velika depresijacija zakonskog sredstva plaćanja države članice u kojoj potrošač ima stalno prebivalište i povećanje stranih kamatnih stopa. Odgovor na treće pitanje je pozitivan: davalac kredita je dužan da obavesti potrošača i o ekonomskim okolnostima koje bi mogle da utiču na fluktuacije deviznih kurseva. Negativan je (delimičan) odgovor na četvrto pitanje: u slučaju značajnog povećanja iznosa neotplaćene glavnice u valuti plaćanja za kredit u stranoj valuti, uz neispunjeni zahtev za transparentnošću sa sadržajem, da je takvo povećanje obaveza moguće, ne može se smatrati da bi ponuđač, ukoliko sa potrošačem transparentno posluje, mogao razumno očekivati da će potrošač prihvatiti takve uslove u okviru pojedinačnih pregovora. Ako ponuđač ne postupa u skladu sa profesionalnom pažnjom pri uključivanju ugovornih odredbi u ugovor, njegovo ponašanje je u suprotnosti sa zahtevom dobre namere (pitanje 5).

41 Ono što je do sada rečeno nalaže usvajanje revizije. Pobijane presude u odluci o zahtevu za utvrđivanje ništavosti revizijski sud je preinačio tako da je ovom zahtevu udovoljeno, dok je presude o zahtevu za isplatu 79.956,29 evra i u odluci o troškovima postupka ukinulo i predmet u tom obimu vratio prvostepenom sudu na novo suđenje o novčanom zahtevu.

#### *Odluka o troškovima postupka revizije:*

42. Na osnovu člana 165. stav 3. ZPP, odluka o troškovima revizijskog postupka donosi se uz konačnu odluku.

61 Prvostepeni sud je u tački 50 utvrdio da je tužena, na osnovu tada važeće odredbe člana 155. Zakona o bankarstvu (Zban-I), imala zatvorene devizne pozicije — izbalansiranu aktivu i pasivu (ako je davala sredstva u stranoj valuti, morala je da pozajmljuje sredstva u istoj valuti). To znači da nije imala dobit od kursnih razlika, ali nije ni snosila nikakav rizik po tom pitanju.

62 II IPS 8/2022, tač 36.

43. Vrhovni sud je odlučivao, u veću navedenom u uvodnom delu odluke. Odluka je doneta jednoglasno (član 324. stav 7 ZPP).

Ljubljana, 20.09.2023

Predsednica veća  
Karmen Iglič Stroligo, I.r.

(Okrugli pečat)  
Republika slovenija\*Ljubljana  
VRHOVNI SUD  
GRB

Ovaj prepis istovetan je originalu  
Potpis odgovornog radnika suda  
(Svojeručni potpis)

..... kraj prevoda .....

*Da je prevod u potpunosti veran originalu na slovenačkom jeziku, svojim potpisom i pečatom potvrđuje sudski prevodilac za slovenački, engleski i švedski jezik na osnovu rešenja Ministarstva pravde Republike Srbije br. 740-06-197/2002-04 od 02.10.2002. god  
Kovačević Milena  
U Beogradu, 14.11.2023.*



VIŠJE SODIŠČE V LJUBLJANI  
PREJETO  
DNE 16.10.2023

  
REPUBLIKA  
SLOVENIJA  
VRHOVNO  
SODIŠČE  
≡

OKROŽNO SODIŠČE V KRANJU  
18-10-2023  
PREJETO

IP 155/2023-69  
II Ips 54/2023

SODBA  
V IMENU LJUDSTVA  
IN  
SKLEP

Vrhovno sodišče Republike Slovenije je v senatu, ki so ga sestavljali vrhovne sodnice in sodnik Karmen Igljč Stroligo predsednica ter Jan Zobec, mag. Nina Betetto, dr. Ana Božič Penko in dr. Mateja Končina Peternel kot člani,

v pravdni zadevi tožeče stranke:

\_\_\_\_\_,  
ki jih zastopa odvetniška pisarna Preininger, d. o. o.,  
Šmarje pri Jelšah, zoper toženo stranko: .

zaradi **ugotovitve ničnosti kreditne pogodbe in plačila zneska 79.954,29 EUR,**

o **reviziji tožeče stranke** zoper sodbo Višjega sodišča v Ljubljani II Cp 761/2021 z dne 12. 10. 2021 v zvezi s sodbo Okrožnega sodišča v Kranju I P 38/2018 z dne 27. 11. 2020,

na seji **20. septembra 2023**

## ODLOČILO:

- I. Reviziji se ugoti in se sodbi sodišč prve in druge stopnje v odločbi o zahtevku za ugotovitev ničnosti spremenita tako, da se ugotovi ničnost Pogodbe o dolgoročnem deviznem kreditu št. 415-153-94 z dne 30. 10. 2007 in notarskega zapisa navedene pogodbe ter sporazuma o zavarovanju denarne terjatve št. dne 7. 11. 2007.
- II. V odločitvi o zavrnitvi zahtevka za plačilo 79.956,29 EUR z zakonskimi zamudnimi obrestmi od 8. 6. 2016 dalje do plačila ter v odločbah o stroških postopka pred sodiščema prve in druge stopnje se sodbi razveljavita in zadeva v tem obsegu vrne sodišču prve stopnje v novo sojenje.
- III. Odločitev o stroških revizijskega postopka se pridrži za končno odločbo.

## OBRAZLOŽITEV:

### **Dosedanji potek postopka**

1. Prvi tožnik kot kreditojemalec, druga tožnica kot sopolisnica ter tretji tožnik kot zastavitelj in solidarni porok so s toženko dne 30. 10. 2007 sklenili pogodbo o dolgoročnem deviznem kreditu. Toženka kot kreditodajalka se je prvemu tožniku kot kreditojemalcu zavezala izročiti kredit v znesku 184.833,00 CHF, prvi tožnik pa se je zavezal vrniti kredit v 360 mesečnih obveznosti, od katerih je prva zapadla v plačilo dne 30. 11. 2007, zadnja dne 31. 10. 2037.
2. Tožniki so podali zahtevek na ugotovitev ničnosti kreditne pogodbe, notarskega zapisa in pogodbe ter sporazuma o zavarovanju denarne terjatve. Obenem so zahtevali, da toženka prvemu tožniku in drugi tožnici povrne 79.956,29 EUR.
3. Sodišče prve stopnje je zavrnilo zahtevek tožnikov. Utemeljilo je, da je toženka uspela zadostiti svojemu dokaznemu bremenu, da so bila pojasnila z njene strani povsem zadostna in ji ni mogoče očitati slabe vere ob sklepanju pogodbe. Prav tako ni bilo podano nesorazmerje med pravicami in obveznostmi pogodbenih strank.
4. Pritožbeno sodišče je pritrnilo razlogom sodišča prve stopnje in pritožbo tožnikov zavrnilo.

## **Dopustitev revizije**

5. Zoper sodbo pritožbenega sodišča so tožniki predlagali dopustitev revizije. Vrhovno sodišče je s sklepom II Dor 588/2021 predlogu ugodilo in dovolilo revizijo glede naslednjih vprašanj:

1.) Ali je treba zakonske predpostavke iz štirih alinej prvega odstavka 24. člena ZVPot, ki alternativno opredeljujejo pogoje za ugotovitev nepoštenosti pogodbenega pogoja, upoštevati kot samostojne in neodvisne zakonske pogoje za presojo, pri čemer obstoj odločilnih dejstev, ki se podrejajo zgolj enemu od teh pogojev, zadošča za presojo nepoštenosti pogodbenega pogoja?

2.) Ali za presojo pojasnilne dolžnosti prodajalca ali ponudnika zadošča opozorilo na spremenljivost tečajnega razmerja EUR-CHF brez nadaljnjih pojasnil, kako bi na obveznost za odplačilo kredita v celoti vplivala zelo velika depreciacija zakonitega plačilnega sredstva države članice, kjer ima potrošnik stalno prebivališče, in povečanje tujih obrestnih mer?

3.) Ali mora prodajalec ali ponudnik potrošnika obvestiti o ekonomskih okoliščinah, ki bi lahko vplivale na nihanja menjalnih tečajev?

4.) Ali vpliv znatnega povečanja zneska neodplačane glavnice v valuti plačila (v evrih) pri kreditu v tuji valuti, ko povečanje neodplačane glavnice v nacionalni valuti ni uravnoteženo z razliko med obrestno mero za tujo valuto in obrestno mero za nacionalno valuto, predstavlja pogodbeni pogoj, ki nalaga potrošniku nesorazmerno breme, če prodajalec ali ponudnik v zvezi s tem ni izpolnil zahteve po preglednosti z vsebino, da je takšno povečanje obveznosti mogoče in ali je v takšnem primeru mogoče šteti, da bi prodajalec ali ponudnik, če s potrošnikom transparentno posluje, lahko razumno pričakoval, da bi potrošnik takšne pogoje sprejel v okviru posamičnih pogajanj?

5.) Ali je kriterij presoje iz prejšnjih točk pomemben z vidika dobre vere prodajalca ali ponudnika in ali je pri tem treba upoštevati vse okoliščine, s katerimi je bil poklicni dajalec kredita lahko seznanjen ob sklenitvi pogodbe, ob upoštevanju njegovega strokovnega znanja in izkušenj glede mogočih nihanj menjalnih tečajev in tveganj ter ali se to omejuje v smeri možnosti prodajalca ali ponudnika, da v času sklenitve kreditne pogodbe napove konkretni trenutek in obseg bodočih tečajnih sprememb?

## **Povzetek revizijskih navedb**

6. Tožniki v reviziji navajajo, da določili 23. in 24. člena Zakona o varstvu potrošnikov (ZVPot) predstavljajo samostojno in neodvisno podlago za presojo nepoštenosti pogodbenega pogoja. V zvezi s tem se sklicujejo na prakso Sodišča Evropske Unije (SEU) in Ustavnega sodišča (US RS). Pri tem uporaba 23. in

■  
—  
■

24. člena ZVPot ob ugotovljenih dejanskih okoliščinah pripelje do zaključka, da je sporni pogodbeni pogoj kredita v tuji valuti v danem primeru nepošten. S sklicevanjem na zadevo C-609/19 opozarjajo, da je SEU zavzelo stališče, da tovrstni pogoji potrošniku nalagajo nesorazmerno breme, če ponudnik ni izpolnil zahteve po preglednosti in ni mogoče šteti, da bi potrošnik takšne pogoje sprejel v okviru posamičnih pogajanj. V zadevi C-609/19 je SEU ponovno dalo poudarek, da mora ponudnik navesti mogoča nihanja menjalnih tečajev, vključno z dejanskim tveganjem, ki mu je izpostavljen v celotnem pogodbenem obdobju, in sicer v primeru velikega znižanja vrednosti valute, v kateri prejema dohodke. Ponudnik mora prav tako jasno obvestiti potrošnika o ekonomskih okoliščinah, ki bi lahko vplivale na nihanje menjalnih tečajev ter pregledno pojasniti delovanje konkretnega mehanizma, na katerega se zadevni pogoj nanaša, ter – če je to primerno - zvezo med tem mehanizmom in mehanizmom, določenim z drugimi pogoji, tako da lahko potrošnik na podlagi natančnih in razumljivih meril oceni ekonomske posledice, ki zanj iz tega izhajajo. Vsaka banka ima skozi desetletja obstoja bogate izkušnje glede menjave različnih valut. Zato je logično, da vsaka banka ve, da so pri dolgoročnih kreditnih razmerjih verjetna zelo velika tečajna nihanja. Tožena stranka je kot strokovnjak na svojem področju dobro poznala mehanizem delovanja CHF kot valute varnega zavetja, za katerega je značilno, da je stabilen pretežni del časa, močnejše pa zaniha v času gospodarskih in realnih kriz. Nebistveno je, da nihanj tečajev ni mogoče natančno in zanesljivo napovedovati. Ključno je, da jih v dolgoročnem obdobju, za katerega je sklenjena sporna kreditna pogodba, ni mogoče pričakovati in jih ni bilo mogoče izključiti. Banke so tudi po opozorilih Banke Slovenije vedele, da je zadolževanje gospodinjstev v valuti, ki je različna od valute njihovih prejemkov, izjemno tvegano. Toženka je bila po povedanem v slabi veri in tožniki pogodbe ne bi sklenili, če bi vedeli ključno vsebino tveganj.

### **Povzetek navedb odgovora na revizijo**

7. Toženka v odgovoru na revizijo navaja, da je prvo vprašanje nerelevantno, saj je opravila pojasnilno dolžnost. Kljub temu meni, da je odgovor na prvo vprašanje negativen – obstoj dejstev, ki se podrejajo zgolj eni od alinej po prvem odstavku 24. člena ZVPot, ne zadošča za presojo nepoštenosti pogodbenega pogoja. Znatno neravnotežje v breme potrošnika si je težko predstavljati brez nasprotovanja vestnosti in poštenj. Glede drugega vprašanja se sklicuje na prakso Vrhovnega sodišča, da je z vidika pojasnilne dolžnosti bistveno, da mora biti stopnja informiranja potrošnikov določene intenzivnosti, ne pa v predpisovanju točnega načina informiranja. Prav tako je vselej treba upoštevati specifičnost konkretnega primera (med drugim dejstvo, da je prvi tožnik po izobrazbi diplomirani ekonomist). Tudi odsotnost pojasnil o vplivu zelo velike deprecijacije domače valute ne privede do zaključka, da pojasnilna dolžnost ne bi bila opravljena. Ključno je, ali je povprečni potrošnik prejel informacije, ki so zadostne za oceno potencialnih znatnih ekonomskih posledic pogodbenega

■  
—  
■

pogoja. V zvezi s tretjim vprašanjem navaja, da če bi toženka razkrivala razne teorije in napovedi o potencialno bodočem gibanju tečaja, bi s tem tožnike kvečjemu zavedla. Če tožniki trdijo, da naj bi bila toženka seznanjena z ekonomskimi okoliščinami, ki bi lahko vplivale na nihanje menjalnih tečajev, je dokazno breme na njihovi strani in mu niso zadostili. Če je za razjasnitev kakšnega dejstva potrebno strokovno znanje, s katerim sodišče ne razpolaga, sodišče izvede dokaz z izvedencem, česar pa tožniki niso predlagali. Glede teze tožnikov, da je švicarski frank valuta varnega zavetja, izpostavlja, da banka tudi na podlagi te teorije ne bi mogla vedeti ali pričakovati, da bi realizacija tega specifičnega tveganja lahko povzročila beg iz evra. Prav tako je evro pred začetkom krize 2008 veljal za zelo trdno valuto, pričakovalo se je tudi, da bo postal nova valuta varnega zavetja. Posamezne ekonomske okoliščine bi lahko privedle tudi do uresničitve pozitivnega valutnega tveganja, zato je najbolj poštena informacija, da gibanja tečajev v bodoče ni mogoče napovedovati in da je s tem povezano tveganje kreditojemalca neomejeno. Ker je toženka ustrezno opravila pojasnilno dolžnost, je četrto vprašanje nerelevantno. Prav tako je mogoče v sodni praksi zaslediti stališče, da teže bremena, ki izvira iz prevzetega valutnega tveganja, ni mogoče ocenjevati ločeno od obrestnega tveganja. Glede petega vprašanja podaja, da je načeloma treba upoštevati vse okoliščine, s katerimi je bil poklicni dajalec seznanjen ob sklenitvi pogodbe in so relevantne z vidika razumevanja valutnega tveganja. Vendar pa morajo biti te okoliščine konkretne in v določeni meri napovedljive. Pomembno je tudi, da morajo tožniki tovrstne okoliščine konkretizirati ter njihov obstoj ustrezno izkazati, česar pa tožniki niso storili.

### **Dejanski okvir spora**

8. Za odločanje o reviziji so pomembna naslednja dejstva:

- Prvi tožnik se je pri toženi stranki zglasil po tem, ko je bil že pri dveh bankah zavrjen.
- Pred sklenitvijo pogodbe je bil pripravljen informativni izračun za kredit v EUR in za kredit v CHF.
- Kredit v CHF mu ni bil vsiljen, toženka kreditom v CHF tudi ni dajala prednosti.
- Prvi tožnik je iskal kredit, ki bi mu omogočal največji mesečni prihranek. Bil je kreditno sposoben za oba kredita. Po informativnem izračunu obeh kreditov je bilo ugotovljeno, da mu bo ostalo več sredstev od plače pri kreditu v CHF (za približno 10 %).
- Informativni izračun je bil pripravljen v obeh valutah, medtem ko so tožniki amortizacijski načrt prejeli le v valuti najetega kredita.

■  
—  
■

- Tožniki so bili posebej opozorjeni na valutno tveganje, kar je obsegalo pojasnilo, da se CHF lahko giblje v obe smeri, da sprememba tečaja CHF pomeni spremembo obroka kredita in tudi spremembo dolga, oziroma da se v primeru zvišanja tečaja poveča mesečna obveznost in posledično poveča tudi znesek protivrednosti kredita v EUR.

- Bančni svetovalci so izrecno opozarjali na dejstvo, da tožniki prejemajo plačo v EUR, kredit pa se glasi na drugo valuto.

- Tožnikom je bilo predstavljeno stanje CHF v razmerju do EUR v času najema kredita z opozorilom, da lahko pride do spremembe, prav tako jim je bilo predstavljeno preteklo gibanje, in sicer za obdobje petih let, z grafom, ki je kazal odklone okrog 7 % v plus in minus.

- Tožena stranka je tudi opozorila, da tveganje obstaja ter da se lahko uresniči »slab scenarij«.

- Dne 30. 10. 2007 je bila nato sklenjena Pogodba o dolgoročnem deviznem kreditu (Kreditna pogodba). Odobren je bil kredit za nakup stanovanja in stanovanjske opreme v višini 184.883,00 CHF.

- Toženka je kredit izplačala v EUR, tožniki pa so se zavezali, da bodo kredit vrnili v 360 zaporednih mesečnih anuitetah (30 let) v višini, ki je ob sklenitvi pogodbe znašala 892,13 CHF (zadnja anuiteta bo zapadla 31. 10. 2037).

- S Kreditno pogodbo so bile dogovorjene obresti, sestavljene iz seštevka veljavnega 12-mesečnega LIBOR-ja in obrestne marže v višini 1,10 % letno, kar je na dan sklenitve pogodbe znašalo 4,09083 %, efektivna obrestna mera za najeti kredit pa 4,20 %.

- Zaradi zavarovanja kredita je bila ustanovljena in vknjižena hipoteka na nepremičninah v lasti tretjega tožnika.

- Med izvrševanjem kreditne pogodbe so se zaradi spremembe deviznega tečaja (znižanja tečaja v primerjavi s CHF) kreditne obveznosti tožnikov povečale. Tožniki so zato izkoristili možnost iz 17. člena Kreditne pogodbe in v letu 2016 pri toženki najeli nov kredit, tokrat v EUR, s katerim so odplačali preostanek kredita v CHF.

### **Obseg dopuščene revizije**

9. Vrhovno sodišče je dopustilo revizijo glede petih, zgoraj že navedenih vprašanj. Svojo presojo je zato omejilo le na ta vprašanja in še to zgolj na tista, ki so potrebna za odločitev o reviziji. Revizijski očitki o bistvenih kršitvah določb postopka so zato neupoštevni, prav tako navedbe, ki se nanašajo na anuitetni

način odplačevanja kredita. Revizijsko sodišče se z njimi ni ukvarjalo (371. člen ZPP).

10. Revizijska vprašanja so med seboj povezana in prepletena. V jedru njihovega skupnega konteksta je vprašanje pojasnilne dolžnosti banke kot kreditodajalca, kar je tudi ključno orodje uresničevanja enega od osrednjih ciljev Direktive 93/13. V skladu z ustaljeno sodno prakso SEU je namreč namen določbe člena 6(1) Direktive 93/13, da se formalno ravnovesje med pravicami in obveznostmi sopogodbениkov, določeno s pogodbo, nadomesti z dejanskim ravnovesjem, tako da se med sopogodbениki spet vzpostavi enakost.<sup>1</sup> Sistem varstva, ki je uveljavljen s to direktivo, temelji na ugotovitvi, da je potrošnik v razmerju do prodajalca ali ponudnika v podrejenem položaju glede, med drugim ravni obveščенosti.<sup>2</sup> Vprašanje izpolnjenosti pojasnilne dolžnosti je torej ključna in skupna nit navzven sicer raznolikih kontekstov nepoštenosti pogodbenega pogoja. Pri kreditih v tuji valuti je pojasnilna dolžnost neločljiv element presoje splošnih tipov nepoštenih pogodbenih pogojev iz prvega odstavka 24. člena ZVPot.<sup>3</sup> Usoda revizije je zato odvisna predvsem od odgovora na vprašanje, ali je tožena stranka izpolnila svojo pojasnilno dolžnost.

### **Izhodišča presoje**

#### *Cilj Direktive 93/13:*

11. Namen evropskega potrošniškega prava – s tem tudi nacionalnega potrošniškega prava – je »vzpostaviti dejansko ravnotežje med pogodbenimi strankami z odpravo neravnotežja, ki se ustvarja zaradi nepoštenih pogodbenih pogojev, da se uravnoteži šibkejši položaj potrošnikov«. <sup>4</sup> Sistem evropskega varstva potrošnikov »temelji na zamisli, da je potrošnik v razmerju do prodajalca ali ponudnika v podrejenem položaju glede pogajalske moči in ravni obveščенosti, zaradi česar privoli v pogoje, ki jih je predhodno sestavil prodajalec, ne da bi lahko vplival na njihovo vsebino.« <sup>5</sup> Osrednji pomen ima zato pojasnilna dolžnost prodajalca ali ponudnika, s katero se uresničijo prizadevanja, da se formalna enakost, ki je v večplastno asimetričnih razmerjih, kakršna so razmerja med banko (kreditodajalcem) in posameznikom (kreditojemalcem), lahko samo navidezna enakost, nadomesti z dejansko enakostjo ter s tem doseže enega od osrednjih ciljev Direktive 93/13.

#### *Načelo minimalne harmonizacije:*

12. Drug cilj Direktive 93/13 je minimalna harmonizacija potrošniškega prava. Po

1 Gl. npr. sodbo v zadevi C-51/17 z dne 20. 9. 2018, tč. 60.

2 Sodba C-125/18 z dne 3. 3. 2020, tč. 50.

3 Gl. sodbo Vrhovnega sodišča Republike Slovenije VS RS II Ips 8/2022 z dne 19. 4. 2023, jedro in tč. 78; enako odločbi Ustavnega sodišča Republike Slovenije (US RS) Up-14/21 z dne 13. 1. 2022, tč. 20 in Up- 54/19 z dne 6. 7. 2023, tč. 17.

4 P. Weingerl, Ob tridesetletnici varstva pred nepoštenimi pogodbenimi pogoji v EU, Pravna praksa, št. 10, l. 42 (9. 3. 2023), Priloga, str. IV. Avtorica se tu sklicuje na sodbo SEU v zadevi C-169/14, tč. 22, ki izraža ustaljeno sodno prakso tega sodišča.

5 Sodba C-472/11, tč. 19 in navedena sodna praksa.

—  
—

8. členu Direktive 93/13 lahko države članice na področju, ki ga ureja ta direktiva, sprejmejo ali ohranijo najstrožje določbe, ki so združljive s Pogodbo, da bi zagotovile najvišjo stopnjo varstva potrošnikov. To pomeni, da lahko nacionalni zakonodajalec predvidi višjo raven varstva potrošnikov. Tako je SEU v sodbi v zadevi št. C-405/21 (*FV proti NKBM*) pojasnilo, da lahko nacionalne zakonodaje kriterije za presojo nepoštenosti pogodbenih pogojev uredijo tako, da sta pogoja dobre vere in znatnega neravnotežja v pogodbenih pravicah in obveznostih strank določena kot alternativna kriterija.<sup>6</sup> Za nepoštenost pogodbenega pogoja je zato dovolj, da se življenjski primer prilega eni od štirih alinej prvega odstavka 24. člena ZVPot. Splošni tipi nepoštenih pogodbenih pogojev so torej naštetih alternativno.<sup>7</sup>

*Obseg, intenzivnost in merilo pojasnilne dolžnosti:*

13. Izhodiščna premisa Direktive 93/13, da je potrošnik v podrejenem položaju glede ravni obveščeni in pogajalskih sposobnosti,<sup>8</sup> usmerja razlago določb potrošniškega prava, ki urejajo pojem in sankcije nepoštenih pogojev. Ob takem izhodišču prava Evropske unije mora sodišče vselej preveriti jasnost in razumljivost pogodbenega pogoja (tudi izpolnjenost pojasnilne dolžnosti), ki se nanaša na glavni predmet pogodbe, ter povezanost pomena tega izhodišča s presojo (ne)poštenosti pogodbenega pogoja.<sup>9</sup> To velja za vse štiri alineje prvega odstavka 24. člena ZVPot, ki jih je treba razlagati v luči načela konsistentne (lojalne) razlage, upoštevajoč, da so merila pojasnilne dolžnosti avtonomen pravni standard evropskega potrošniškega prava, kot ga je razvila sodna praksa SEU.
14. K razlagi izpolnjenosti pojasnilne dolžnosti (zahteve po preglednosti pogodbenih pogojev, ki izhaja iz člena 4(2) in člena 5 Direktive 93/13) je treba pristopiti široko, ali, kot je izreklo SEU, »[z]ahtevo iz te direktive po sestavljenosti pogodbenih pogojev v jasnem in razumljivem jeziku ter s tem njihovi preglednosti je treba razlagati široko«. <sup>10</sup> Kaj pomeni široka razlaga pri kreditih, ki se glasijo na tujo valuto, je mogoče razbrati iz sodne prakse SEU, ki se je oblikovala v podobnih primerih, kjer so bili prav tako predmet presoje krediti v CHF. V združenih zadevah C-776/19 do C-782/19<sup>11</sup> in C-609/19<sup>12</sup> (v nadaljevanju zadeve *Paribas*) je SEU izpostavilo, da je preglednost pogodbenega pogoja eden od elementov, ki jih je treba upoštevati pri presoji nepoštenosti tega pogoja, ter da je treba pri oceni, ali pogodbeni pogoj povzroči znatno neravnotežje, upoštevati vse okoliščine, s katerimi je bila banka kot poklicni dajalec kredita lahko seznanjena ob sklenitvi te pogodbe, zlasti ob upoštevanju njenega strokovnega znanja glede mogočih nihanj menjalnih tečajev in tveganj, neločljivo

6 Enako odločba US RS Up-14/21, tč. 36 in op. 95 ter sodba VS RS II Ips 8/2022, tč. 27-29.

7 Sodba VS RS II Ips 8/2022, tč. 29.

8 Gl. sodbo SEU C-125/18, tč. 50 in navedena sodna praksa; sodba VS RS II Ips 8/2022, tč. 44.

9 Gl. odločbi US RS Up-14/21, tč. 20 in Up-54/19 z dne 6. 7. 2023, tč. 17.

10 Sodba C-125/18, tč. 50.

11 Sodba z dne 10. 6. 2021.

12 Sodba z dne 10. 6. 2021.

■  
—  
■

povezanih s sklenitvijo takega kredita.<sup>13</sup> S sklicevanjem na člena 4(2) in 5, uvodno izjavo 20 in prilogo Direktive 93/13 je SEU vzpostavilo standard materialne preglednosti pogodbenega pogoja, ki zahteva več kot le formalno in slovnično razumljivost; pomeni, da mora biti potrošnikom omogočeno oceniti ekonomske posledice pogodbenega pogoja ali pogodbe. Ni mogoče namreč izključiti, da potrošnik pomena oziroma resničnega obsega pogoja, čeprav je bil oblikovan slovnično pravilno, ni razumel.<sup>14</sup> Tako iz zadev *Paribas* izhaja, »da je treba za izpolnitev zahteve po preglednosti z informacijami, ki jih sporoči prodajalec ali ponudnik, povprečnemu potrošniku, ki je normalno obveščen ter razumno pozoren in preudaren, omogočiti ne le, da razume, da lahko glede na nihanja menjalnega tečaja gibanje paritete med obračunsko valuto in valuto plačila povzroči neugodne posledice za njegove finančne obveznosti, ampak tudi, da v okviru sklenitve kredita v tuji valuti razume dejansko tveganje, ki mu je izpostavljen v celotnem pogodbenem obdobju, v primeru velikega znižanja vrednosti valute, v kateri prejema dohodke, glede na obračunsko valuto«. <sup>15</sup>

15. V številnih sodbah SEU od kreditodajalcev zahteva pojasnilo o možnostih velikega znižanja vrednosti valute, ki je zakonito plačilno sredstvo v državi članici njegovega stalnega prebivališča. Od finančnih ustanov se zato pričakuje, da posojilojemalcem posredujejo informacije, ki morajo zadostovati za sprejetje poučenih in preudarnih odločitev ter bi morale vsebovati vsaj to, kako bi na obroke za odplačilo posojila vplivala zelo velika deprecijacija zakonitega plačilnega sredstva države članice, v kateri ima posojilojemalec stalno prebivališče. Kreditojemalec mora biti jasno obveščen o tem, da se je s sklenitvijo kreditne pogodbe v tuji valuti izpostavil valutnemu tveganju, ki ga bo morda, ekonomsko gledano, težko prevzel nase v primeru znižanja vrednosti valute, v kateri prejema dohodke.<sup>16</sup> Kaj pomeni zelo velika deprecijacija valute države, v kateri ima posojilodajalec stalno prebivališče in v kateri prejema plačo, je treba oceniti glede na okoliščine primera. Med njim izstopajo pomen obračunske valute (v tem primeru CHF) v obdobjih večjih kriz in finančnih pretresov (valuta varnega zatočišča), ročnost kreditne pogodbe (v obravnavanem primeru 30 let), jasnost in razumljivost številčnih simulacij, ki so bile vključene v nekatere kreditne ponudbe,<sup>17</sup> ter končno vse okoliščine, s katerimi je bil poklicni dajalec kredita lahko seznanjen ob sklenitvi te pogodbe, zlasti ob upoštevanju njegovega strokovnega znanja glede mogočih nihanj menjalnih tečajev in tveganj, neločljivo povezanih s sklenitvijo takega kredita.<sup>18</sup>

<sup>13</sup> Sodbe C-776/19 do C-782/19, tč. 99 in C-609/19, tč. 67.

<sup>14</sup> Prim. Smernice Direktive 93/13, str. 26, in tam, v opombi 177, navedeno sodno prakso.

<sup>15</sup> Sodba C-776/19 do C-782/19, tč. 72; C-609/19 tč. 51.

<sup>16</sup> Npr. sodbi v zadevah C-776/19 do C-782/19, tč. 69-71 C- 51/17 z dne 20. 9. 2018, tč. 74, 75 in navedena sodna praksa.

<sup>17</sup> Npr. sodbi v zadevah C-776/19 do C-782/19, tč. 73; C-609/19, tč. 52.

<sup>18</sup> Sodbi v zadevah C-776/19 do C-782/19, tč. 99; C-609/19, tč. 67; gl. sodbo VS RS II Ips 8/2022, tč. 68.



16. Presoja je odvisna od vsebine posameznega pogoja in konkretnih okoliščin primera, zlasti posledic, ki jih pogoj prinaša in načina predstavitve pogoja.<sup>19</sup> Kot stalnica in navdih presoje obsega ter intenzivnosti pojasnilne dolžnosti mora obstajati razlagalčevo zavedanje, i) da je na eni strani (večplastno asimetričnega razmerja) ponudnik, ki ima profesionalno vedenje in izkušnje glede tveganj, in to tveganje prenaša oziroma (so)ustvarja za druge, na drugi strani pa je potrošnik, ki je ravno glede tega netipičnega, neomejenega in neobvladljivega tveganja, ki ga prevzame nase, a) praviloma informacijsko podhranjen ter b) to tveganje (drugače kot banka) ne more ovrednotiti in obvladati,<sup>20</sup> ii) da gre tu za kombinacijo izrazitega informacijskega razkoraka glede vsebine tveganja in neenakomerne porazdelitve bremena tveganja, oboje v škodo potrošnika, kar lahko v součinkovanju vzpostavi znatno neravnotežje,<sup>21</sup> iii) da se kredit odplačuje s tekočimi prihodki družine v domači valuti, kar lahko ogrozi njen socialni razvoj in možnost osebnostnega razvoja njenih članov,<sup>22</sup> iv) da gre v primeru stanovanjskih kreditov za finančne produkte, ki služijo zagotovitvi osnovne eksistenčne dobrine (doma) za življenje in razvoj družine<sup>23</sup> in v), da je pri zapolnjevanju vsebine pojasnilne dolžnosti treba po drugi strani izhajati iz standarda povprečnega potrošnika, ki je normalno obveščen ter razumno pozoren in preudaren.<sup>24</sup> Slednje pomeni, da je ekonomska izobrazba stranke nebitvena za presajo izpolnjenosti pojasnilne dolžnosti.<sup>25</sup> Ta je namreč i) standardizirana in zato objektivizirana in ii), potrošnik, četudi ekonomsko izobražen, ni v informacijsko enakovrednem položaju z banko, ki se vsakodnevno in sistematično ukvarja z denarnim poslovanjem in ki poseduje akumulirano zanje številnih bančnikov, finančnikov in drugih ekspertov s področja bančništva, ki tvorijo njeno zaposlitveno strukturo.<sup>26</sup>
17. Zato ni dovolj, da se potrošnik na podlagi pojasnil banke zaveda možnosti sprememb valutnega tečaja, temveč mu je treba dati jasno vedeti, da se tečaj, zlasti v dolgoročnih, več desetletij trajajočih pogodbenih razmerjih, lahko znatno spremeni ter da ima to lahko nezanemarljive negativne ekonomske učinke.
18. Zgolj zavedanje, da neko tveganje obstaja, še ne pomeni, da se posameznik zaveda tudi dejanskega obsega tega tveganja, tj. da so spremembe v valutnem paru lahko velike, tako zelo, da povzročijo znatne negativne ekonomske posledice, tudi takšne, ki bi jih težko premostil.<sup>27</sup> Banka mora posredovati take

19 Smernice Direktive 93/13, str. 35.

20 Sodba VS RS II Ips 8/2022, tč. 55.

21 Prav tam, tč. 36.

22 Odločba US RS Up-14/21, tč. 40; sodba VS RS II Ips 8/2022, tč. 55.

23 Prav tam.

24 Sodbe v zadevah C-776/19 do C-782/19, tč. 64; C-609/19, tč. 51; C-125/18, tč. 51.

25 Prim. sodbo VS RS II Ips 32/2019 z dne 23. 1. 2020, tč. 30.

26 Gl. sodbo 8/2023, kjer VS RS v tč. 68 ugotavlja, da »[v] nasprotju s povprečnim potrošnikom ponudniki kreditov dnevno trgujejo tudi s po več desetimi valutami.«

27 Sodba VS RS II Ips 8/2022, tč. 66, kjer je pojasnjeno, da se po evropskem pravu domneva, da se povprečen potrošnik – posameznik iz obširne množice posameznikov, ki sklepajo posle v pravnoposlovnem prometu, ne glede na njihove osebne značilnosti - ne zaveda dejanskega obsega valutnega tveganja.

■  
—  
■

informacije, na podlagi katerih bi pri povprečnem potrošniku mogle povzročiti ne le, da se je *abstraktno* zavedal tečajnega nihanja in možnosti sprememb višine obrokov kredita, ampak da se je moral in mogel *konkretno* zavedati dejanskih posledic velike deprecijacije domače valute (in zvišanja tujih obrestnih mer) na višino njegovih kreditnih obveznosti za celotno obdobje odplačevanja kredita.<sup>28</sup> In ne samo to, banka mora potrošnika obvestiti tudi o ekonomskih okoliščinah, ki bi lahko vplivale na nihanja menjalnih tečajev ter mu s tem omogočiti konkretno razumeti potencialno resne posledice, ki bi lahko izhajale iz sklenitve kredita v tuji valuti za njegov finančni položaj.<sup>29</sup> Natančnost pojasnil mora biti torej premo sorazmerna bremenu (tveganju), ki ga za potrošnika ustvarja pogodbeno določilo.<sup>30</sup>

19. Iz doslej povedanega sledi, da je standard pojasnilne dolžnosti, tako kot sicer velja za merilo dobre vere v kontekstu presoje nepoštenosti pogodbenih pogojev, objektivni.<sup>31</sup> Gre namreč za vprašanje profesionalne skrbnosti, ko zadostuje, da bi se ponudnik ob profesionalni skrbnosti lahko zavedal škodljivih posledic za potrošnika, konkretno velikih valutnih nihanj in s tem seznanil potrošnika, tudi če se jih v resnici ni zavedal, niti jih (potrošniku) ni želel.<sup>32</sup>

*Vpliv (ne)izpolnitve pojasnilne dolžnosti na nepoštenost pogojev:*

20. Rečeno je že bilo, da je treba pri razlagi določb o nepoštenosti pogodbenih pogojev izhajati iz temeljne premise Direktive 93/13, da je potrošnik v informacijsko podrejenem položaju. Njegova pričakovanja so zato neločljivo povezana s samo izpolnitvijo pojasnilne dolžnosti, na katero se zaradi profesionalnosti nasprotne strani legitimno zanese. Če ni bil opozorjen, da ima lahko kredit v tuji valuti zlasti v dolgoročnem obdobju znatne negativne posledice, tudi takšne, ki jih bo težko nosil, kar je po praksi SEU nujna vsebina (intenzivnost) pojasnilne dolžnosti, jih "utemeljeno" ni pričakoval v tako velikem obsegu.<sup>33</sup> Kako vpliva nepopolna izpolnitev pojasnilne dolžnosti na dejanski položaj potrošnika, je zato jasno. Informacijski razkorak glede vsebine tveganja in neenakomerne porazdelitve bremena tveganja se le še poveča, kar skupaj vzpostavi ne le znatno neravnotežje (prva alineja prvega odstavka 24. člena ZVPot), temveč povzroči tudi, »da je izpolnitev pogodbe znatno drugačna od tistega, kar je potrošnik utemeljeno pričakoval«, kar ima za posledico

<sup>28</sup> Odločba US RS Up-54/19, tč. 20.

<sup>29</sup> O tem SEU v sodbi C-609/19, tč. 53: »Tako v okviru kreditne pogodbe v tuji valuti, zaradi katere je potrošnik izpostavljen valutnemu tveganju, zahteve po preglednosti ni mogoče izpolniti s tem, da se potrošniku posredujejo informacije, četudi obširne, če te informacije temeljijo na domnevi, da bo pariteta med obračunsko valuto in valuto plačila ostala stabilna ves čas trajanja te pogodbe. To zlasti velja, kadar prodajalec ali ponudnik potrošnika ni obvestil o **ekonomskih okoliščinah, ki bi lahko vplivale na nihanja menjalnih tečajev**, zaradi česar potrošnik ni mogel **konkretno** razumeti potencialno resnih posledic, ki bi lahko izhajale iz sklenitve kredita v tuji valuti, za njegov finančni položaj.« (Poudarki VS RS).

<sup>30</sup> Iz zadev *Paribas* zato izhaja, da se pri kreditih v tujih valutah glede na potencialno neomejeno breme, ki ga nalagajo potrošniku, strožje razlaga pravne posledice nepreglednosti. Gl. sodbo VS RS II Ips 8/2022, tč. 38.

<sup>31</sup> Sodba VS RS II Ips 8/2022, tč. 54 in naslednje.

<sup>32</sup> Prav tam.

<sup>33</sup> Sodba VS RS II Ips 8/2022, tč. 44.

■  
—  
■

nepoštenost pogodbenega pogoja (tretja alineja prvega odstavka 24. člena ZVPot). Nepopolno informiran potrošnik namreč take apreciacije in njenih učinkov na njegove kreditne obveznosti ni pričakoval.

21. Če pojasnilna dolžnost ni opravljena v skladu z zahtevami profesionalne skrbnosti, se vzpostavi (oziroma ohrani) dejansko neravnovesje (neenakost) med pogodbenima strankama, ne glede na subjektiven odnos kreditodajalcev do manjkajoče informacije. In ravno prizadevanje, da se formalna enakost nadomesti z dejansko enakostjo je eden izmed osrednjih ciljev Direktive 93/13. S pomanjkljivo pojasnilno dolžnostjo temu cilju ni zadoščeno. Razlaga, ki tega ne sankcionira, je zato neskladna s ciljem Direktive 93/13 in s tem tudi neloyalna. Tudi zato je Vrhovno sodišče že zavzelo stališče, da pomanjkljiva pojasnilna dolžnost krni načelo vestnosti in poštenja.<sup>34</sup>

*Presoja konkretnega primera:*

22. V torišču spora je dilema, ali je bila glede na dosedanjo sodno prakso VS RS, US RS in SEU pravilno presojena opravljena pojasnilna dolžnost. Negativen odgovor bi pomenil nepoštenost pogodbenega pogoja in posledično ničnost sporne pogodbe. Naloga revizijskega sodišča je zato presoja, ali je tožena stranka pri predstavitvi kredita ravnala skladno s profesionalno skrbnostjo, kot jo izrisujejo prej pojasnjena izhodišča.
23. Tožnikom sta bila predstavljena kredita v obeh valutah (EUR in CHF), pri čemer se kreditov v CHF ni favoriziralo, temveč je bila izbira prepuščena tožnikom. Informativni izračun je bil pripravljen v obeh valutah, medtem ko so amortizacijski načrt prejeli le v valuti najetega kredita. Tožniki so bili posebej opozorjeni na valutno tveganje, kar je obsegalo pojasnilo, da se CHF lahko giblje v obe smeri, da sprememba tečaja CHF pomeni spremembo obroka kredita in tudi spremembo dolga, oziroma da se v primeru zvišanja tečaja poveča mesečna obveznost in posledično poveča tudi znesek protivrednosti kredita v EUR.
24. Bančni svetovalci so izrecno opozarjali na dejstvo, da tožniki prejemajo plačo v EUR, kredit pa se glasi na drugo valuto, predstavljeno jim je bilo stanje CHF v razmerju do EUR v času najema kredita z opozorilom, da lahko pride do spremembe, prav tako jim je bilo predstavljeno preteklo gibanje, in sicer za obdobje petih let, z grafom, ki je kazal odklone okrog 7 % v plus in minus. Tožena stranka je tudi opozorila, da tveganje obstaja ter da se lahko uresniči »slab scenarij«.
25. Vprašanje je torej, ali je bilo valutno tveganje predstavljeno tako, da je tožnik lahko predvidel uresničitev »slabega scenarija« na način, da je razumel ne le, da lahko nihanje menjalnega tečaja povzroči neugodne posledice, ampak tudi, da je razumel dejansko tveganje, ki mu je izpostavljen v celotnem pogodbenem

---

<sup>34</sup> Prav tam, 56., 72. in 74. tč.

obdobju v primeru velikega znižanja vrednosti domače valute.

26. Sodišče prve stopnje (in za njim pritožbeno sodišče, ki je soglašalo s temi ugotovitvami in njihovim pravnim vrednotenjem) je na podlagi citiranih okoliščin sprejelo sklep, »da je bil prvi tožnik glede prevzema valutnega tveganja opozorjen na več načinov, ki so [...] dosegli standard, ki ga je za izpolnitev pojasnilne dolžnosti postavilo SEU«<sup>35</sup>.
27. Revizijsko sodišče je drugačnega mnenja. V izhodišču lahko le ponovi, kar je pojasnilo že v sodbi št. II Ips 8/2022: »V nasprotju s povprečnim potrošnikom ponudniki kreditov dnevno trgujejo tudi s po več desetimi valutami. Zavedanje finančnega sektorja, da so valutna razmerja docela nestabilna, da so nihanja lahko zelo visoka, tudi med valutami največjih svetovnih gospodarstev, se ni vzpostavilo s finančno krizo leta 2008, tudi ne z ukrepom Švicarske centralne banke<sup>36</sup> v letih 2011 oziroma 2015, ampak je oziroma bi moralo obstajati že v trenutku sklenitve pogodbe (in že davno prej).«<sup>37</sup> Čeprav sta bila glede večine deležnikov finančna kriza in ukrep Švicarske centralne banke zanje nepredvidena dogodka, to ne pomeni, da so bila nepredvidljiva tudi močnejša nihanja CHF v dolgoročnem, v konkretnem primeru tridesetletnem obdobju, zlasti v času gospodarskih kriz.<sup>38</sup> Za valuto CHF je značilno, da gre za t.i. valuto varnega zavetja, za katere je značilno, da v času večjih gospodarskih pretresov zaradi bega iz valut držav, ki so v krizi ogrožene, močno aprecirajo.<sup>39</sup>
28. Glede na izrecno ugotovitev, da tožniku ni bilo računsko predstavljeno, kaj bi za njegove mesečne obveznosti in tudi za končne obveznosti pomenilo, če bi se tedaj tečaj med CHF in EUR spremenil za 10, 20 ali 30 %, <sup>40</sup> se opozorilo o možnosti »slabega scenarija« pokaže kot nezadostno. To še posebej ob upoštevanju grafa, ki je bil pokazan tožniku, in ki zajema obdobje 5 let pred sklenitvijo pogodbe in informacije glede velikega znižanja domače valute ne daje. Graf za dotično obdobje glede na podatke Evropske centralne banke izgleda tako:<sup>41</sup>

<sup>35</sup> Prav tam, tč. 32.

<sup>36</sup> Kljub temu je Šulerjeva v letu 2006, tedaj zaposlena na Banki Slovenije, opozarjala ravno, da „stoji kljub temu, da ima švicarski frank sloves stabilne valute, za gibanjem švicarskega franka in referenčnih obrestnih mer denarna in tečajna politika, ki ni odvisna od politike ECB.“ Glej Tatjana Šuler, Tveganja pri posojilih v tuji valuti ter razmere v Sloveniji in drugih evropskih državah, Bančni vestnik: revija za denarništvo in bančništvo, oktober 2006, str. 35.

<sup>37</sup> Sodba VS RS II Ips 8/2023, tč. 68.

<sup>38</sup> Prav tam.

<sup>39</sup> Prav tam. Kaj pomeni valuta varnega zavetja ilustrirajo naslednji podatki: CHF je v letih 1977-2007 proti ameriškemu dolarju pridobil 74,9 %, proti britanskemu funtu 64,00 %, proti poljskemu zlotu 285,00 %, proti švedski kroni 121,5 % in proti nemški marki 14,9 %. Glej v zvezi s tem Manko R., *Unfair Terms in Swiss Franc Loans: Overview of European Court of Justice Case Law*. *European Parliament*, 2021, str. 3. Povzeto iz sodbe VS RS II Ips 8/2022, op. 115.

<sup>40</sup> Tč. 31 sodbe sodišča prve stopnje.

<sup>41</sup> Glede na dejansko ugotovitev nižjih sodišč, da je bil tožniku pred sklenitvijo pogodbe prikazan graf za obdobje 5 let, je prikazano obdobje 30. 10. 2002 – 30. 10. 2007 – torej obdobje 5 let pred sklenitvijo pogodbe. Vir: ECB, [https://www.ecb.europa.eu/stats/policy\\_and\\_exchange\\_rates/euro\\_reference\\_exchange\\_rates/html/eurofxref-graph-chf.en.html](https://www.ecb.europa.eu/stats/policy_and_exchange_rates/euro_reference_exchange_rates/html/eurofxref-graph-chf.en.html), dostopano 30. 8. 2023.



29. Če se to obdobje umesti v daljše časovno obdobje (1999 – 2022), ki se nanaša (tudi) na obdobje po sklenitvi pogodbe in za presojo pojasnilne dolžnosti sicer ni odločilno, se gledano za nazaj, izkaže, da je bilo tožniku prikazano najugodnejše obdobje za valuto EUR v razmerju do CHF. Grafični prikaz je videti tako (zgornji graf, ki je umeščen v spodnjega, je vsebovan v pravokotniku)<sup>42</sup>:



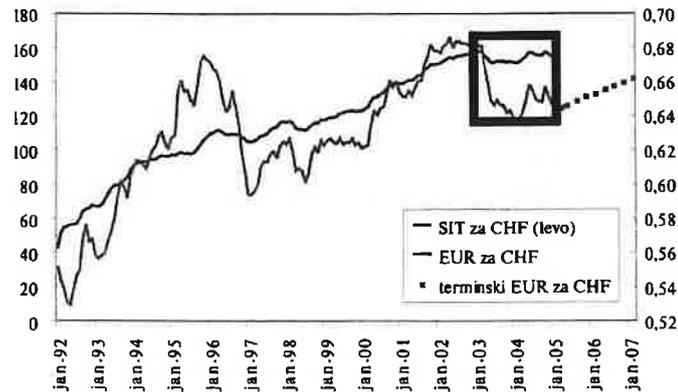
30. Še bolj ilustrativen je graf (tokrat za razmerje s perspektive CHF), ki ga je Banka Slovenije vključila v Poročilo o finančni stabilnosti za leto 2005,<sup>43</sup> torej pred sklenitvijo dotične pogodbe, katerega naslovniki so bile predvsem banke (na grafu je v pravokotniku označeno obdobje, ki je bilo prikazano tožniku):

<sup>42</sup> Vir: ECB, [https://www.ecb.europa.eu/stats/policy\\_and\\_exchange\\_rates/euro\\_reference\\_exchange\\_rates/html/eurofxref-graph-chf.en.html](https://www.ecb.europa.eu/stats/policy_and_exchange_rates/euro_reference_exchange_rates/html/eurofxref-graph-chf.en.html), dostopano 30. 8. 2023.

<sup>43</sup> Banka Slovenije, Poročilo o finančni stabilnosti, junij 2005, str. 105.



Slika 5.48: Gibanje tečaja švicarskega franka proti tolarju in evru ter terminski tečaj švicarskega franka



Vir: Banka Slovenije, Bloomberg

31. Toženka je tožnikom kot *potrošnikom* predstavila graf za krajše (5-letno) obdobje z izrazitim trendom v prid EUR, torej v korist tožnikov kot kreditorejmalcev v CHF. Na drugi je Banka Slovenija v svojem poročilu, namenjenem predvsem *profesionalnim deležnikom*, prikazala graf za daljše (25-letno) obdobje z izrazito koristjo v prid CHF, torej v škodo jemalcev kreditov v CHF. Obenem je dodatno opozorila, da je glede na tečaje terminskih pogodb mogoče še pričakovati apreciacijo (dvig) CHF.<sup>44</sup>
32. Grafična predstavitev toženke torej ne daje informacije, da bi kredit v CHF lahko imel izrazito neugodne posledice, tudi takšne, ki bi jih tožniki težko nosili. Ravno nasprotno, kaže na obetajoče (ugodnejše) financiranje eksistencialno pomembne življenjske dobrine - doma.<sup>45</sup> Tudi informativni izračun obeh kreditov tega podatka ne daje, saj sam po sebi ničesar ne pove o tveganosti kreditiranja s tujo valuto. Ponazori le predviden strošek kredita ob predpostavki, da bosta tako valutno razmerje kot variabilna obrestna mera celotno pogodbeno razmerje (v zadevnem primeru 30 let) ostala stabilna. Prav tako je iz obračuna izhajalo, da je kreditiranje s CHF ugodnejše (za približno 10 %). Dejanska razsežnost tveganja prav tako ne izhaja iz abstraktnega opozorila, da CHF lahko (za)niha ter se s tem poveča mesečna obveznost, kajti morebitna nihajnost ni bila podkrepljena s konkretnimi - ali preteklimi ali hipotetičnimi - scenariji. Denimo v zadevi II Ips 137/2018 je Vrhovno sodišče kot pomembno dejansko ugotovitev izpostavilo, da je kreditodajalka med drugim pojasnila, kakšne posledice bi imel padec evra za 37,5%, torej sprememba razmerja CHF/EUR z 1,6 : 1 na 1 : 1.<sup>46</sup> O dejanskem obsegu tveganosti ne daje slutiti tudi opozorilo, da tožniki prejemajo dohodke v drugi valuti. Kot že nakazano, se ob skupku abstraktnih in pozitivnih informacij izkaže za nezadostno tudi nekonkretizirano opozorilo na morebiten

<sup>44</sup> Prav tam.

<sup>45</sup> Gl. sodbo VS RS II Ips 8/2022, tč. 65. Tožnik se je za kredit v CHF »odločil tudi zato, ker je bil le-ta nekoliko bolj ugoden, tako da bi mu na mesečni ravni ostalo par deset evrov več za življenje, kar mu je bilo pomembno« (sodba sodišča prve stopnje, tč. 23, 25).

<sup>46</sup> 9. tč. te odločbe.



slab scenarij.<sup>47</sup> Ob tem bi glede na citirano prakso SEU kvečjemu zadostovalo opozorilo o možnosti tudi zelo slabega scenarija (« ... velikega znižanja valute, v kateri prejema dohodke ...»).<sup>48</sup> In to ne zgolj abstraktno, temveč s konkretno ponazoritvijo porasta mesečnih anuitet.<sup>49</sup>

33. Osrednje je, da pri tehtanju toženkinih pojasnil, ne iz njenih posameznih opozoril ne iz gledanja njenega informiranja kot celote, ne izhaja, da bi toženka tako ali drugače (ali numerično ali grafično ali z ustnimi ali pisnimi pojasnili) informirala tožnike, da ima poleg koristi takšno kreditiranje lahko tudi znatne negativne finančne posledice.<sup>50</sup> Tudi ni opozorila, kako bi na mesečne obroke vplivalo veliko znižanje domače valute, kar posebej zahteva že omenjena sodna praksa SEU.<sup>51</sup> Prav tako ni nobene ugotovitve, da bi bile tožnikom pojasnjene ekonomske okoliščine, ki bi lahko vplivale na valutno razmerje. Denimo vsaj to, da se valutna razmerja lahko znatno spremenijo v času večjih gospodarskih kriz. Ob odsotnosti opozoril na potencialno veliko volativnost valutnega razmerja, se izkaže kot upošteven tudi očitak tožnikov, da niso bili opozorjeni na morebitne distinktivne značilnosti<sup>52</sup> valute CHF in njene obrestne mere.<sup>53,54</sup> Res je, kot opozarja toženka, da v konkretnem primeru v primerjavi z zadevo II Ips 8/2022 ni bil imenovan izvedenec ekonomske stroke, ki bi bil v pomoč pri razločevanju relevantnih ekonomskih okoliščin, ki bi jih toženka lahko podala. A iz podatkov spisa ne izhaja, da bi toženka opozorila na kakršnekoli ekonomske okoliščine, ki lahko vplivajo na valutna razmerja ali na kakršnekoli posebnosti ali trende valute CHF ali distinkcije njene obrestne mere.
34. Tožniki se torej na podlagi podanih pojasnil niso mogli zavedati, da je tveganje, ki so mu izpostavljeni s sklenitvijo pogodbenega razmerja, zelo visoko. In to je bistveno.<sup>55</sup> Drži, da iz podanih pojasnil izhaja določena stopnja tveganosti oziroma rdečih zastavic o preteči zanki. Lahko bi, morda tudi so, takšna opozorila posamezne, previdnejše (skrbnejše) potrošnike nagovorila k dodatnemu raziskovanju in nemara odvrnila od sklenitve pogodbe, a so glede na izhodišča SEU nezadostna.<sup>56</sup> Na kreditodajalcu namreč je, da poda potrošniku

47 Prim. US RS Up-54/19, tč. 20.

48 C-609/19, 51. točka in C-776/19 do C-782/19, tč. 72.

49 US RS Up-54/19, tč. 20 „Tudi opozorilo na možnost spreminjanja mesečne anuitete in glavnice kredita zaradi valutnega (in obrestnega) tveganja brez ponazoritve materializacije tovrstnega tveganja v sferi obveznosti kreditorejmalcev ne zadošča za dosego uporabljene standarda pojasnilne dolžnosti.“

50 Prim. II Ips 8/2022, 63. tč.

51 Med drugim ena od nosilnih sodb v zadevi *Ruxandra Paula Andriciuc in drugi proti Banca Românească SA*, C-186/16 z dne 20. 9. 2017, tč. 49.

52 Samo v 18 letih pred sklenitvijo pogodbe, ki je bila sklenjena za 30 let, so nastopile tri gospodarske krize, ki so se odražale v apreciaciji CHF (sodba VS RS II Ips 8/2022, tč. 68).

53 Denimo obrestna mera LIBOR na švicarski frank je bila v letih 1991-2006 vseskozi nižja kot EURIBOR, a je bila njena volativnost in s tem njena nepredvidljivost bistveno višja. Gl. B. Šuler, navedeno delo, str. 35.

54 O tem SEU v sodbi C-609/19, tč. 53.

55 II Ips 8/2022, 72. točka.

56 Za lažje in bolj ilustrativno razumevanje konkretnih okoliščin, dotični primer nekako spominja na hipotetično situacijo, ko bi kirurg pacienta pred operacijo hrbtenjače opozoril, da je operacija tvegana in bi lahko imela negativne posledice, ne da bi mu pojasnil, da je morebitna posledica lahko tudi paraplegija oziroma tetraplegija in kakšna je dozrajšnja uspešnost tovrstnih operacij.

■

minimalne informacije, potrebne za sprejem informirane odločitve. Šele s tem pa nanj prenese odgovornost za sprejem (tudi) katastrofalne odločitve.

35. In nenazadnje, kot je Vrhovno sodišče že izpostavilo v zadevi II Ips 8/2022, je pomembno, da kreditodajalci oziroma finančne institucije pri podajanju pojasnil upoštevajo tudi kontekst pogodbenega razmerja.<sup>57</sup> Kreditiranje s tujo valuto je po eni strani ekstremistično oziroma neomejeno razširljivo (ang. scalable) – potencialen obseg obveznosti je neomejen, kajti lahko se povečuje v nedogled (*ad infinitum*). Denimo za eno nemško marko je bilo treba leta 1968 odšteti 312,5 jugoslovanskih dinarjev, medtem ko je bilo leta 1989 za eno marko potrebnih več kot 1,57 milijona dinarjev.<sup>58</sup> In to ravno za valuto, ki je leta 1923 v kratkem obdobju tako strmoglavila, da je bilo treba za en ameriški dolar namesto štirih odšteti 3,4 trilijone mark.<sup>59</sup>
36. Po drugi strani je nemogoče napovedovati konkretne dogodke (npr. hude poplavne ujme, regionalne vojaške spopade, epidemije, izume, kolapse velikih korporacij, zaprtje Sueškega prekopa zaradi nasedle ladje itd.), ki vplivajo (tudi) na valutna razmerja. Ena sama informacija, en sam nepredviden dogodek lahko razmerje med valutama EUR in CHF (znova) postavi na glavo.
37. S tem pa tudi življenje in razvoj družine, ki (več) ne zmore plačevati stroškov kredita za svoj dom.
38. Zato je še toliko bolj pomembno, da profesionalni finančni deležniki opozarjajo potrošnike na dejansko stopnjo tveganosti (negotovosti), da so bolj kot na jalovo napovedovanje prihodnosti osredotočeni na potencialne posledice nepredvidenega (še nikoli videnega) ter navsezadnje ob tem dajo vedeti, da niti pretekli trendi oziroma poznavanje minulih dogodkov ne daje zagotovila za napovedovanje bodočih.<sup>60</sup>

*Odločitev o reviziji in odgovor na revizijska vprašanja:*

39. Ker pojasnilna dolžnost ni bila opravljena v skladu z zahtevami profesionalne skrbnosti, je toženka ravnala v nasprotju z načelom vestnosti in poštenja, ki ga ZVPot predpisuje kot pravno normo in ne zgolj kot razlagalno načelo (4. alineja prvega odstavka 24. člena ZVPot). Prav tako je bilo glede na izraziti informacijski razkorak v prid toženke in neenakomerno razporeditev tveganj prav tako v korist toženke – tožniki so nosili neomejeno valutno tveganje, medtem ko toženka ni

<sup>57</sup> 65. in 61. tč. te odločbe.

<sup>58</sup> Banka Slovenije, [https://bankaslovenije.blob.core.windows.net/uploaded/legacv-files/Tabela\\_letnih\\_povprecij.pdf](https://bankaslovenije.blob.core.windows.net/uploaded/legacv-files/Tabela_letnih_povprecij.pdf), dostopano 29. 8. 2023.

<sup>59</sup> II Ips 8/2022, 116. opomba.

<sup>60</sup> V tem kontekstu toženka v odgovoru na revizijo samo navaja, da „je najbolj poštena informacija, ki jo potrošnik lahko prejme, ta, da gibanje tečajev v bodoče ni mogoče napovedovati ter da je s tem povezano tveganje kreditojemalca neomejeno.“ Tudi tega ni mogoče razbrati iz njenih pojasnil.

imela valutnega tveganja (zaprto devizno pozicijo)<sup>61</sup> in hipotekarno zavarovanje – podano znatno neravnotežje med pogodbenima strankama (1. alineja prvega odstavka 24. člena ZVPot).<sup>62</sup> Sporen pogodbeni pogoji, ki pomeni bistveno sestavino pogodbe o dolgoročnem deviznem kreditu, se tako šteje za nepoštenega in s tem ničnega (drugi odstavek 23. člena ZVPot). Ničen pogodbeni pogoji, ki pomeni ključno, osrednjo sestavino pogodbe, pa ima vselej za posledico ničnost celotne pogodbe (prvi odstavek 88. člena OZ).

40. Ker to zadošča za ugoditev reviziji, se je revizijsko sodišče opredelilo le do tistih revizijskih vprašanj, ki so funkcionalna z vidika odločitve o reviziji. Tako na prvo revizijsko vprašanje odgovarja pozitivno: zakonske predpostavke iz 23. člena in štirih alinej prvega odstavka 24. člena ZVPot, ki alternativno opredeljujejo pogoje za ugotovitev nepoštenosti pogodbenega pogoja, je treba upoštevati kot samostojne in neodvisne zakonske pogoje za presojo, pri čemer obstoj odločilnih dejstev, ki se podrejajo zgolj enemu od teh pogojev, zadošča za presojo nepoštenosti pogodbenega pogoja. Odgovor na drugo vprašanje je negativen: za presojo pojasnilne dolžnosti prodajalca ali ponudnika ne zadošča opozorilo na spremenljivost tečajnega razmerja EUR-CHF brez nadaljnjih pojasnil, kako bi na obveznost za odplačilo kredita v celoti vplivala zelo veliko deprecijacija zakonitega plačilnega sredstva države članice, kjer ima potrošnik stalno prebivališče, in povečanje tujih obrestnih mer. Odgovor na tretje vprašanje je pozitiven: kreditodajalec mora potrošnika obvestiti tudi o ekonomskih okoliščinah, ki bi lahko vplivale na nihanja menjalnih tečajev. Negativen je (delni) odgovor na četrto vprašanje: v primeru znatnega povečanja zneska neodplačane glavnice v valuti plačila pri kreditu v tuji valuti, ob neizpolnjeni zahtevi po preglednosti z vsebino, da je takšno povečanje obveznosti mogoče, ni mogoče šteti, da bi ponudnik, če s potrošnikom transparentno posluje, lahko razumno pričakoval, da bi potrošnik takšne pogoje sprejel v okviru posamičnih pogajanj. Če ponudnik pri vključitvi pogodbenih pogojev v pogodbo ne ravna skladno s profesionalno skrbnostjo, bo njegovo postopanje v nasprotju z zahtevo dobre vere (5. vprašanje).

41. Do sedaj povedano narekuje ugoditev reviziji. Revizijsko sodišče je izpodbijani sodbi v odločbi o zahtevku za ugotovitev ničnosti spremenilo tako, da se temu zahtevku ugodi, medtem ko je sodbi o zahtevku za plačilo 79.956,29 EUR in v odločbi o stroških postopka razveljavilo ter zadevo v tem obsegu vrnilo sodišču prve stopnje v novo sojenje o denarnem zahtevku.

*Odločitev o stroških revizijskega postopka:*

42. Odločitev o stroških revizijskega postopka se na podlagi tretjega odstavka

61 Sodišče prve stopnje je v 50. točki ugotovilo, da je imela toženka na podlagi tedaj veljavne določbe 155. člena Zakona o bančništvu (Zban-1) zaprte devizne pozicije – uravnano aktivo in pasivo (če je dala sredstva v tuji valuti, si je morala izposoditi sredstva v isti valuti). Navedeno pomeni, da ni imela dobičkov iz naslova tečajnih razlik, ni pa v tem pogledu nosila tudi tveganja.

62 II Ips 8/2022, tč. 36.



165. člena ZPP pridrži za končno odločbo.

43. Vrhovno sodišče je odločalo v senatu, navedenem v uvodu odločbe. Odločitev je sprejelo soglasno (sedmi odstavek 324. člena ZPP).

Ljubljana, 20. september 2023



Predsednica senata:  
Karmen Iglič Stroligo, l.r.

Ta prepis je spleten z izvornikom.  
Podpis pristojnega sodnika sodišča: